

VAHTRA, JAAN, JAIK, JUHAN

**Kuutõrvajad : noorsoojutt / Juhan Jaik ; Jaan
Vahtra illustratsioonid**

Tartus : Noor-Eesti
1934

Tartu Ülikooli Raamatukogu: RA-9080

Trükise digitaalkoopia ehk e-raamatu tellimine (eBooks on Demand (EOD)) –miljonid raamatud vaid hiireklõpsu kaugusel rohkem kui kümnes Euroopa riigis!

Täname Teid, et valisite EOD!

Euroopa raamatukogudes säilitatakse miljoneid 15.–20. sajandi raamatuid. Kõik need raamatud on nüüd kättesaadavad e-raamatuna — vaid hiireklõpsu kaugusel 24 tundi ööpäevas, 7 päeva nädalas. Tehke otsing mõne EOD võrgustikuga liitunud raamatukogu elektronkataloogis ja tellige raamatust digitaalkoopia ehk e-raamat kogu maailmast. Soovitud raamat digiteeritakse ja tehakse Teile kättesaadavaks digitaalkoopiana ehk e-raamatuna.

Miks e-raamat?

- ⇒ Saate kasutada standardtarkvara digitaalkoopia lugemiseks arvutiekraanil, suurendada pilti või navigeerida läbi terve raamatu.
- ⇒ Saate välja trükkida üksikuid lehekülgi või kogu raamatu.
- ⇒ Saate kasutada üksikterminite täistekstotsingut nii ühe faili kui failikomplekti (isikliku e-raamatukogu) piires.
- ⇒ Saate kopeerida pilte ja tekstiosi teistesse rakendustesse, näiteks tekstitötlusprogrammidesse.

Tingimused

EOD teenust kasutades nõustute Te tingimustega, mille on kehtestanud raamatut omav raamatukogu. EOD võimaldab juurdepääsu digiteeritud dokumentidele rangelt isiklikel, mittekommertseesmärkidel. Kui soovite digitaalkoopiat muuks otstarbeks, palun võtke ühendust raamatukoguga.

- ⇒ Tingimused inglise keeles: <http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/en/agb.html>
- ⇒ Tingimused saksa keeles: <http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/et/agb.html>

Rohkem e-raamatuid

Seda teenust pakub juba tosin raamatukogu enam kui kümnes Euroopa riigis.

Lisainfo aadressil: <http://books2ebooks.eu>

J U H A N J A I K
K U U T Ö R V A J A D

N O O P - F E S T I - T A P T I I S

Jaakus ja Särje linnapäa Agagemnoonus I ees.

20915

Juhan Jaik

Kuutõrvajad

Noorsoojutt

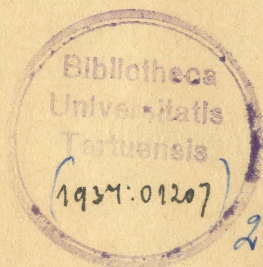
Jaan Vahtra illustratsioonid

Visum
bibl. univers.
Dorp.

Noor-Eesti Kirjastus Tartus

Korrektor K. Martinson.

2-65427

RA-9080

J. Mällo trükk, Tartus 1934.

Ühel hommikul maantee ääres.

Esimene tulipunane tükike päikest veretas kui kuld põldudetaguste metsalatvade vahel ning üle roosatava taeva lendasid nägematud nooled — ärkava päikese esimesed kiired. Juba löid sätendama kastepärlid teeäärsetel rohulatvadel ning tuuleke liigutas mõnda lehte suurtel teeäärsetel puudel. Kuski talus juba hirnus hobune ning kajavad kolksatused tunnistasid, et hoolas peremees juba lõhkus hommikueine tegemiseks puid.

„Kukku,“ hüüdis kauges metsas kägu.

„Vireliit, sidiniit! Pikupoigu poolnes, varss vasika-aias kiunub kiledalt — virrrrr!” laulsid teised linnud käole vastu.

Kägu ei leppinud ühe kukkuga, vaid luges neid järgimöda välja terve sada, nii nagu rikas mees loeb poes lauale ilusaid rahatükke.

Hommik oli juba saabunud.

„Ärka üles, Sirje, kuuled, kägu kukub juba. Kägu on hüüdnud juba sada korda ja meie ikka veel magame. Kuuled, juba väikesed linnud hüüavad ka. Sääl laulab üks lepaling ja üks vabarnalinnuke, kaks tihast piiksuivad ka juba. Tõuse üles ja jätkame oma

teekonda. Võru linnani on veel palju maad. Kui me nüüd ruttame, kulla õekene, siis saame keskhommikuks linna pärale.”

Sirje tõstis pää ja kuulatas. Käo kukkumine ja lindude laul tõi temale natuke rõõmsama jume, kuid see kadus niipea kui talle jälle tuli meelde oma kurb saatus.

„Oh meid vaeseid Kella-Mardi lapsukesi, kes me nüüd peame ilmas rändama ringi nagu kaks linnupoega, kelle vanemad kuri kütt on lasknud maha. Kuhu meie läheme ja mis meist küll peaks saama? Kas meie isad-emad, kui nad olid elus, võisid seda arvata, et meie nii õnnetult peame rändama ringi ja ei ole öösekski mujale panna pääd kui teeäärse puu alla. Kus on mu emakene nüüd, kellele võiksin panna sülle pää, ja kus on mu isakene, kes võttis mind sülle ja hoidis kui linnupojakest?”

„Jah, kus on meie armsad isad-emad, seda õhkan mina ka,” vastas vend Jaakus, „kuid surm tuli ja viis ära meie isakese.”

„Ja ema oli siis kurb ja nuttis ning varsti surm viis temagi ära.”

„Ja nüüd ei ole meil isakest-emakest. Isa viidi hauda ja ema viidi tagajärele... Kes meie eest nüüd küll hoolitseb ja kes meid hoiab?”

„Ja mina käskisin küll külamehi, et võtku meie armas emake hauast tagasi, aga nemad ei teinud seda.”

„Ja nemad seletasid, et emakene on kah surnud nagu isagi ja et nemad peavadki jääma

maa alla, kuni tuleb viimsepäeva pasunamees ja äratav nad üles.”

„Jaakus, ütle, kas varsti tuleb viimnepäev?”

„Ei tea. Mina küsisin seda köstri käest, kes käis emale lugemas, ja küsisin õpetaja käest, kes luges matusepalveid ja ütles laulusõnu, ning nemad ütlesid, et seda ei tule niipea, et kui vast tulebki, siis alles mõne tuhande aasta pärast. Aga külamehed seletavad, et viimsetpäeva ei tulevat üldse, et kui seni on saadud läbi ilma viimsepäevata, milleks teda siis nüüdki peaks vaja olema.”

„Mina, Jaakus, tahaksin nii väga, et viimnepäev tuleks nüüd kohe. Kui tuleks nüüd see suur pasunamees ja puhuks pilve pääl ning meie isa ja ema ärkaksid ellu, siis oleks meil jälle väga hää olla! Ütle, kas siis, kui meie hakkame paluma Jumalat, kas siis tuleb õige viimnepäev peale?”

Jaakus mõtles tüki aega ja ütles siis:

„Jumala palumine peaks aitama küll, seda meie hää emakegi alati ütles, kui ta meile õpetas seda palvet „Kas on linnukesel muret”. Aga meie ei tohi mitte kurvastada oma emakese meelt, sest kui meie nüüd palume selle palve ära ja tuleb viimnepäev, siis mis meie ütleme oma emale, kui ta näeb, et oleme jätnud tema soovi täitmata? Ta ju ütles meile, et meie kohe pääle tema surma lähiksime linna ja käiksime õiguseteed, et siis meie võime ükskord õnnelikkudena minna te-

ma kalmu pääle tagasi; ja nii ta ka ütles veel, et meie siis tooksime kaasa ühe raudse ristikesse tema hauale, et kui ükskord tuleb viimsepäeva pasunamees, siis tema haud pole veel kasvanud maatas ja pasunamees märgates tema ristikest mängib temalegi pasunatüki äratuseks. Mina mõtlen nii, et tõuseme nüüd üles, lähme linna, nii nagu ema seda käskis, säääl otsime üles oma õnnekese, siis lähme väikesesse ristikesega tema hauale ja siis palume ära selle viimsepäeva palve. Siis tuleb pasunamees ja äratab üles meie isa ja ema ning meil on jälle hää olla.”

„Ja kas ema siis jälle võtab minu pää oma sülle ja kas isa tõstab mind kõrgele üles?”

„Ja muidugi. Aga kui meie ei ole teinud, mis nemad õpetasid, siis nende nägu on kurb ja meil on väga halb olla.”

Jaakus oli juba varem tõusnud püsti, ringutanud käsi ja vaadanud tagasi läbikäidud teele kui ka läbikäimatule, mis sirgena kadus männimetsa vahele. Nüüd tõusis püsti ka väike Sirje, silus kätega valgeid juukseid ja vaatas vennale suure usaldusega otsa.

„Aga süüa tahaksin!” õhkas Sirje. „Ema tõi mulle enne alati hommikul tassikesega piimakest ja leivapäts noaga seisid alati kapi alumisel riiulil, nii et ise sain alati kätte.”

„Ja kui isa tuli töölt koju, siis ta tõi kaasa niisugust saia, mida kutsuti kringliks, ja see oli mõnikord nii suur ja kahe rattaga, na-

gu see vankrike, mille isa tegi mulle sünnipäevaks.”

„Ja ema õmbles mulle sünnipäevaks ilusa kleidikese, millel olid värvilised triibud sees. Kes mulle nüüd õmbleb sellise!”

„Ega meile vist ei ole enam vajagi neid asju, meie hakkame nüüd minema linna ja kui oleme linnast tagasi, siis palume viimsetpäeva, ja küll siis isa-ema jälle hoolitsevad meie eest. Hakkame nüüd kohe minema, et saada keskhommikuks linna.”

„Aga vaata, kes see tuleb säält? See on üks vana naine. Kui küsime õige tema käest, palju maad on siit linna?”

„Küsime küll.”

Teed mööda ligines nendele üks vana sant, see oli juba kaugelt tunda, sest tal oli käes suur kõvera otsaga kepp või teise nimega sau. Seljas oli tal kott, mille nöörid kadusid päält õlgadele langeva villase pääräti alla. Hallikarva seelik ulatus tal peaaegu maani ning sammudes pleekinud pastlaotsad vaatasid harva välja selle alt.

Jaakuse ja Sirje kohale jõudes sant toetus kahe käega kepile ning vaatas lastele otsa.

„Jumalime!” ütles Jaakus.

„Jumalime jah,” ütles ka Sirje, kes tegi kõik järele, mida tegi ees tema targem vend.

Sant aga teretas hoopis teisiti. Ta ütles nii:

„Tere, latsekeseid. Või nii vara juba väljas! Ja karja pole kuskil näha. Kuid ei ole

„Tere, latsekeseid. Või nii vara juba väljas!“

teil karja olemaski ega ole teie ka karjalatsekeseid. See on teie silmadest juba näha, sest pikast teekonnast tolmunud näos on veel al-

les eilsete pisarate jäljed. Olete vaesed lapsed, orvukesed, kellel ei ole isa ega ema. Nii see laulusalngi ütleb, et „ema viidi teeda mööda, armud astsid aeda mööda, ema viidi kirikusse, armud astsid altarisse”. Ja nii teie siin nüüd olete kui kaks linnupojakest ja taevaisa ülevalt vaatab teie pääle alla ja valab teie pärast silmavett.”

„Nii meie siin oleme jah nagu kaks linnupojakest,” ütles Jaakus. „Ja et taevaisa valab silmavett, see võib olla ka väga võimalik.”

„Taevaisa valab silmavett jah,” kinnitas Sirje, „ema alati rääkis, et taevaisal olevat hää ja helde süda. Kui taevaisa näeks, kui tühi on minu kõht, siis ta nutaks veel kõvemini.”

„Või sinu kõht on tühi? Siis taevaisa on küll minu saatnud siia, sest just üks leivapaluke on mul teie jaoks kotis. Ise mina seda nii vara hommikul süüa ei taha, kuid teile annan selle hää meelega. Minul, vanal inimesel, kõht seisab rahul alati, kas või mitu päeva ole söömata, aga teil, noortel, tühjus kõhus näpistab valusasti. Teil ju veel kasvada vaja ja seepärast kõht nõuab kõvasti oma. Võtke siis see paluke ja sööge. Seniks aga jutustage mulle, kuhu teie lähete?”

Vanaeit istus kraavi kaldale maha, nõõris kondiste sõrmedega kotisuu lahti ja ulatas lastele jämeda leivaviiluka. Seda süües Jaakus rääkis, kuidas suri nende isa ja ema, kui-

das naaber Soola Siim võla eest pani lõja sarvi nende ainsale lehmakesele, muu kraami tõstis vankrisse ja läks oma poole koju. Kuidas siis ammus lehm suurest kurbusest ja kuidas nutsid nemad kahekesi ja kuidas nemad viimaks algasid pikka teekonda linna poole.

Sant kuulas seda jutukest, kratsis kepiotsaga kraavi põhjast kruusa ja ütles siis:

„Minu nimi on Roosu, mina olen santinud läbi kogu maa ja nüüd lähen santima linna. Sääl linnas juba igaüks tunneb mind ja leivapalukesest ei ole mul kunagi puudu. Kui saabute linna ja leivahäda on suur, siis küsige minu järele, küll mina teid aitan, kui häda on kõige suurem. Nüüd aga jääge jumalaga, lapsukesed, mina pean veel jõudma linna, sest varsti on linnas suur laadapäev ja mul on enne laata tarvis puhata välja.”

Sant hakkas minema ning kuna ta lapsi kaasa ei kutsunud, siis need jäid kraavi kaldale istuma ja vaatasid talle järele.

„Mina arvasin,” ütles Sirje, „et kui paluda Jumalat leivaraasukese pärast, siis ta saadab taevast ühe ingli, kes tuleb otsekohe ühe pilve tagant ja ulatab leivaraasukese kätte.”

„Võib-olla ta oleks saatnud ka, aga see Roosu oli lähemal ja mispärast siis lasta inglit pikka teed käia. Aga eks meie näe, võib-olla mõni kord ingelgi toob meile palukest.”

„Toob küll jah,” hüüdis üks hääl nende selja tagant. „Leiba te juba saite, ma tõin teile liha.”

Kui Jaakus ja Sirje ehmudes vaatasid seljataha, nägid nad puutüve najal mustas kuues poissi, kes hoidis käes rasvast lihastükki.

„Tere tulemast, ingel!” ütles Sirje. Kuid Jaakus vaatas tõsiselt puutüve najal seisva poisi otsa ja tema kahtles väga kõvasti tema sõnades. Kas siis niisugune võib olla ingel? Irvitava näo ja kavalate silmadega! Jaakus arvas kohe, et see polnud ingel vaid kuri poiss.

„Ei ole sina ingel, ehk küll oled taevast lennanud. Mina olen kuulnud, et taevast mõnikord on ka kurje vaime välja aetud ja mina arvan, et sina oled ka üks taevast väljaaetud kurivaim.”

„Ah sina arvad, et mina olen kurivaim? Ütle, kust sa seesugused tarkused oled võtnud?”

„Raamatutest olen lugenud ja isa on õpetanud.”

„Ja sina arvad, et sina oled tark.”

„Mina olen palju targem kui sina, sest mina oskan väga hästi lugeda ja isegi kirjutada. Sina aga seda vist ei oska.”

„Ah see on siis sinu arvates tarkus, kui oskad sorida paberit. Ma näitan kohe, mis su tarkus maksab, ma teen sulle ühe ime-teo... Hei sina, Simpka, teine ingel, tule taevast maha!”

„Mis sa nende lollidega säääl lõhverdada ja kisendada, parem vaata ette,” vastati puu

otsast. Oksad hakkasid liikuma ja mööda puutüve libises alla veel teine must poiss, eelmisest natuke pikem.

„Sa, Janka, ära jända siin nii palju. Paremm hakkame minema.”

„Ära sina seleta. Las mina räägin... Noh, teie ingliootajad, kas tahate liha või ei? Sähke!”

Jaakus ja Sirje juba ulatasid käsi, kuid Janka haaras lihatüki tagasi just siis, kui laste näpuotsad olid ulatumas selle külge.

„Ehei,” naeris Janka, „nii jumalamuidu siin maailmas liha ei saada. Liha eest tuleb ei tea mis tükke teha läbi. Sellest lihatükist jääte ilma, aga kui linnas kõht hakkab näpistama, siis saate vast liha küll, kui tulete onu Katapultuse juurde. See võib-olla annab. Pidage meeles, onu Katapultus, linnas teab teda igauks.”

Seda öeldes Janka jooksis juba eemalejõudnud Simp kale järele ja nemadki kadusid pika maantee kaugusse.

„Lähme meiegi!” ütles Jaakus, võttes õekesel Sirjel käest kinni. Ning nad hakkasid liikuma linna poole.

Juba paistis Võru linn.

Ükski vana inimene ei mäleta seda aastat ega üheski vanas raamatukogus pole enam alles selle aasta kalendritki, mil sündis see Jaakuse ja Sirje rändamine Võru linna ja sellele järgnevad lood. Seda võib iga inimene minna vaatama oma silmaga, milline on Võru linn praegu kalmistu poolt vaadates, kuid milline oli ta noil ajal ja millisena ta avanes esimesena Jaakuse ja Sirje silmle, seda katsun teile jutustada vanade mälestuste järele. Siis polnud veel seda raudteed, millest nüüd linna sõites tuleb minna risti üle, polnud ka neid maju, mis nüüd moodustavad Võrusoo aleviku, polnud ka seda laia maanteed, mis vanadest pajudest saadetuna viib sind otsekohe linna sisse. Kuni soo ääreni kasvas siis veel tüse männimets, mille üksikud puud olid tugevad kui taaritõrred. Heinamaal aga kasvas üksikuid leppi ja kaski, mille otsas oli rohkesti varesepesi. Päris varesed need ei olnud, need olid need väikesed mustad, keda kutsutakse ka hakkideks ja kelle sugu Võrus on kasvanud nüüd nii suureks, et nad musta parvena lendlevad vahel taeva all ja kisendavad ja nääkle-

vad omavahel palju kõvemini kui Tamula järve kajakad. Vabrikuid linna ääres tol korral veel ei olnud, muidugi mõista ka vabrikukorstnaid mitte, selle asemel oli üks kõrge puust torn, mis ehitatud selle jaoks, et sõdurid selle otsast saaksid loopida kive ja tulist tõrva, kui vaenlane ilmuks linna alla. Kuna aga vaenlast kuskil ei olnud, siis linnarahvas kasutas torni selleks, et igal õhtul käia selle otsast vaatamas, missugune saab homme ilm. Sellest tornist tükk maad eemal oli viiskümmend madalat maja, mis moodustasidki linna. Kirik oli sel ajal küll juba valmis, kuid vene kirikut ei olnud veel olemas. Praeguse vene kiriku kohal oli aed, mis tõmmatud täis nõöre, millel linnarahvas õppis köiel kõndimist ja köiel tantsimist, missugused ajaviited noil ajal olid väga moes.

Vaade linnale, niipalju kui seda oli näha läbi heinamaal kasvavate lepalatvade, jättis Jaakusele ja Sirjele siiski unustamatu mulje. Need punased katused ja nende keskelt terava teibana ülesulatuv kirikutorn moodustasid pildi, millist nad veel polnud näinud.

Seda suurt neljakordset maja, mis praegu asetseb keset linna, ei olnud ka veel olemas, selle asemel oli sääl üks suur puur, milles linnapääd hoidis kinni orangutangi ahvi, mida ta näitas laadapäevadel maarahvale, seletades, et niisugusteks muutuvad inimesed, kes ei usu Jumalasse, ning võttis kokku sellega palju raha. Muidugi see puur ei paistnud majade

vahelt veel lastele silma, kuid nemad olid sellest suurest kihvadega elukast kuulnud juba varemgi. — Järve kaldal, sääl, kus praegu asub juudi lauavabrik, oli plats, kus õpetati sõdureid keerutama sõjanuiadega ja laskma märki vibunooltega.

Kõike seda loomulikult polnud metsa äärde näha, kuid sellest hoolimata pilk linnale paelus linnatulijaid nii, et nad tüki aega istusid männijuurel ja vaatasid linna poole. Kuldrist säras kirikutorni tipus ning kuldristi otsas oli veel kukk, kelle kirjud sabasuled langesid maa poole nagu tükike vikerkaart. Mõned rohelised puud ulatusid juba kõrgemale maja katustest ning nende otsas mustasid mütsidena toonekurgede pesad.

„Ilus on see linn,“ ütles Jaakus. „Kui meie oleme sääl vaadanud ringi ja õnnekese leidnud kätte, siis mina arvan, meie veel ei hakka minema tagasi, vaid käime iga punase katusega maja juures ja otsime üles ka selle ahvi, keda linnapäa näitab suure raha eest. Kui see kõik tehtud, siis võib küll viimnepäev tulla.“

„Ja käime ka nende puude all, kus on otsas toonekurepesad, võib-olla näeme ka üht toonekure poega. Üteldakse, et neil olevat punased nokad nagu väikesed maast väljatõmmatud porgandid.“

„Ka seda võime teha, armas õeke, sest see ükskord ongi meil käia linnas ja enam meie siia tagasi ei tule. Siis vaatame kõik

hoolega läbi, et meil oleks ka emale ja isale
jutustada, mida meie nägime linnas.”

„Ilus on see linn,“ ütles Jaakus.

„Ema rõõmustab vist väga, kui mina räägin kurekestest. Ükskord mina jutustasin temale, kuidas kuldnokk laulis, ja siis emal oli väga hää meel, aga kurg on ju palju suurem

kui kuldnokk, seepärast ema rõõmustaks veel rohkem.”

Kui lapsed olid juba küllalt vaadanud nende ees asuvat linna, nad võtsid ette oma teekonna lõpposa, et minna ära viimane kilomeetrike ja näha juba linna seestpoolt. Neile tundus, et linn väljastpoolt oli vaadatud juba nii ära, et silm ei leidnud enam midagi uut ning seni nähtud pildid olid surutud igavesti mälestusse..

See viimane teekonna osa oli ka kõige raskem. Üle sooheinamaa viiv tee oli ratas- tega sõidetud põhjatuks ja hiljutisest vihmast teel olid laiad porilombid. Vankrisõitjad linna poole püüdes tõusid vankris seisule, et pori ei uhtuks üle vankri ääre istme alla ning hõbused suplesid kõhuni poris, hoolimata sellest, et poriaukudesse oli aetud hagu, katkimurtud jalutuskeppe, paljaksnäritud praeluid ja muid niisuguseid kõvu asju, millega vanasti sillutati maanteid. Jalakäijad siiski nii suurt häda ei näinud, sest nemad kõndisid kaugelt ümber loikude, hüpates selleks kohale toodud teivaste abil mätta otsast mätta otsa.

Seda viimast teed läksid ka Jaakus ja Sirje ning nende meel oli kangesti haige, et kuidas küll pääsis sellest soost üle hää sant Roosu? Aga kelmidest poistest, Jankast ja Simp- kast, neil ei olnud sugugi kahju.

Linna lähedal oli poristele kohtadele laotatud laiaili laua-otsad. Ka linnas olid täna-

vääred kaetud lauajuppide ja roigastega. Roi-
kad olid üksteisele laotud ligistikku ja raiutud
okstest siledaks, nii et nendel oli lõbus kõn-
dida kuigi nende vahelt vilksus üles pori. Nen-
de kõrval aga olid väikesed loigukesed, kuhu
konnad hüppasid eest peitu.

Jaakus ja Sirje liikusid tänaval aeglaselt
ning suuril silmil vahtisid ilusaid värvitud
linnamaju. Mõnest aknast vaatas välja kal-
leis rõivais linnaproua kastes parajasti aknal
õitsevat palsamilille või pakkudes väikesele
kollasele kanaarilinnule teri. Tänavatel tuli
vahel vastu mõni mees, kellel nagu oli aetud
habemest lagedaks, ainult nina ja ülemise
huule ääre vahel oli tükk hästisoetud habet,
mis näis välja nagu kaks otsapidi kokkupan-
dud kuusekäbi või sigarit.

Mõnel tänaval tuli neile ka vastu mitu
linnainimest koos. Neil kõigil olid kepid käes
ning keerutasid nendega enese ümber ja üle
pää. Nad kandsid kõrgeid torukübaraid, mil-
liseid seniajani on hoidunud alles ainult mõni
üksik, ehtides ja kattes mõne vana voorimehe
pääd. Kuued olid neil pikad, ulatusid pea-
aegu põlvedeni ning kaela alla oli seotud suur
pundar lipsu, millest ulatusid välja kaks kõva
kraenurka nagu lõhutud taldriku tükid. Ühes
taskus oli neil suur valge rätik, mille võtsid
taskust välja siis, kui oli tarvis puhastada ni-
na või lehvitada teiselpool tänavat vastutule-
vatele linnanaistele. Vanasti viisakus nõudis
seesugust asja.

Jaakus ja Sirje jõudsid ühe majani, mille aknal nad nägid hulga niisuguseid saiu, milliseid tõi nendele isa siit linnast. Selle akna juures nad jäid peatuma.

„Kas siit leiame oma õnnekese?”

See küsimus viis venna kimbatusse, sest siis temale polnud veel sugugi selge, mis on õnn ja millist õnne oli soovinud leida ema. Ta mõtles tüki aega ja ütles siis:

„Võib küll olla, sest kui isa tõi mulle seesuguseid saiu, siis mul oli alati niisugune tundmus, nagu oleksin ma õnnelik. Aga mina arvan, et käime enne kogu linna läbi ja kui meie kuskilt ei leia paremat õnne, siis tuleme siia tagasi.”

Lapsed lahkusid pagari akna alt ja tüki maad kõndisid edasi ilma peatumata. Kaugemal juba soine maa kadus jalge alt, ning linna tänavad olid kõvad nagu kodune õu, kuigi kesktänaval olid kaevunud mullasse sügavad vankrijäljed. Siit nad läksid veel edasi kuni kirikuni ja istusid siis ühele majauksele maha.

*Linnapäa Agamemnoonus I ja ta kuri vastane
Katapultus.*

Ei tea kui kaua Jaakus ja Sirje istusid sääil trepilävel, igatahes see võis olla tükk aega, sest selle istumisega nemad nagu tõendasid endile oma päralejõudmist linna, ja hingasid sisse linna õhku, mida nad varem olid saanud nuusutada üsna vähekesese saiakringli küljest, mida isa vahetevahel tõi linnast. See ei ole täpselt teada, kas neid sundis tõusma üles uues olukorras tekkinud tegutsemistung või oli juba sant Roosu antud leivapaluke kadunud kõhust ei tea kuhu, nagu seda muudegi toitudega juhtub üsna tihti. Igatahes mõne aja pärast Jaakus ja Sirje jalutasid jälle mööda tänavaid ning nad isegi ei teadnud, kas nad jalutasid niisama või otsisid õnnekest. Sellel kõndimisel jõudsid nemad kohale, kus praegu asub Võru raekoda, madal ühekordne puumaja. Tol korral raekoja asemel oli täitsa tühi plats ning selle lageda koha äärele ei olnud istutatud neid kastaneid isegi veel, mis sääil praegu kasvavad.

Lapsed nägid, et plats oli rahvast täis ja

kõneldi kõvasti. Jaakus peatas ühe linnatädi, kellel oli ühe keti otsas kaks koera ja küsis:

„Ei tea, kas siin peetaksegi seda laata või, mis pidi linnas varsti tulema?”

Linnatädi vaatas uhkelt maapoisikese otsa ja vastas:

„Kulla poja, sina oled vist maalt ja ei tea linna asjust midagi. Siin linnaraehärrad peavad oma koosolekut ja vaata seda meest, kes istub sääl aia otsas ja kõigutab jalgu, see on linnapäa *A g a m e m n o o n u s I.*”

Laste silmad pöördusid otsekohe linnapäa poole ning ei näinudki enam seda, kuhu kadus linnatädi oma kahe koeraga. Nad vahtisid linnapääd, sest nii tähtsat meest ei olnud nad oma elus veel näinud. Vallavanemat olid nad näinud küll, kuid see, kui tal ametiraha kaelast ära võtta, on samasugune habemik nagu kõik muud külamehed.

Agamemnoonus I aga oli tore kui kuningas; kuna kulda tol ajal Võrus oli vähe ja seegi mis oli, hoiti sukasääres või luku taga nagu praegugi, siis Agamemnoonus I oli teinud endale krooni pähe punasest siidpaberist. Kuna aga koosolek oli raske ja vaevaline, mis kiskunud linnapäa otsa higi, siis siidpaberi värv oli läinud sulama ja tõmmanud linnapäa paletele kaks punast juga, nagu neid praegusel ajal võib näha ainuüksi Aafrika neegritel ja Austraalia pärismaalastel. Pääle selle linnapääl oli ümber suur valge rüü nagu jõuluvanal, mis päälegi kullapuudusel oli tikitud

üle punasega. Üle puusade käis temal vask-
plekist vöö ja selle küljes rippus kõver türgi

Agamemnoonus I oli tore kui kuningas.

mõõk, mida ta aga ei julgenud puutada, sest
kartis linnarahvast vihastada. Käes oli tal
hulk sõrmuseid ning saabaste küljes olid kan-

nused. Õlal olid tal pagunid, mille narmad rippusid küünarnukkideni.

Tema lähedal pisikese laua juures istus linnasekretär Joone Jaan, kes kirjutas protokollu. Joone Jaan oli erapooletu isik, mis peegeldus ka tema näol. Ta ei liigutanud kulumugi, kui linnaisad tülitsevad, muud kui pani aga kõik hoolega kirja.

Raehärrad või linnavolinikud olid kodust toonud kaasa toolid, mõned aga kõndisid poolviihasele koosoleku platsil ringi. Kui mõni linnavolinik rääkis, siis teised linnavolinikud segasid vahele ja naersid mõrudalt ja pilkavalt.

Linnapää oli nähtavasti juba küllalt maa-delnud linnavolinikkudega. Ta koputas mõõgapäraga vastu aeda ja ütles, et nüüd olgu sellel jutul lõpp, sest tuleb rääkida uuest asjast.

Linnapää rääkis: „Väga austatud linnavolikogu, nüüd tuleb arutamisele see küsimus, et kuidas saaksime oma turuplatsile teha kivisillutist. Omal meil kive kustki võtta pole, küll aga on Võru mõisa nurme pääl kive külluses, nii et kündjad murravad säääl ära adraninad, aga mine sina neid sääält võtma, siis ei saa. Ei ole kuski seaduses öeldud, et linn võib võtta kroonumõisalt kive. Seepärast mina arvan, et tuleb saata ruttu kiri Vene keisrile, et tema armulikult lubaks meile vedada neid raskeid mürakaid oma turuplatsile, sest sügis on tulemas, mil vihmad teevad meie turuplatsi porilombiks, et ükski inimene ei saa sõita tu-

rule. Ja siis võib tulla meil jälle seesugune häda nagu igal sügisel on olnud, et raha on, aga rahaga pole midagi osta. Ja siis jälle peame maksma kallist hinda sellele Katapultusele, kes ostab suvel kaupa kokku. Seepärast kummardume armuliku keisri ees, et tema lubaks meile need turuplatsi kivid, et meil saaks turuplats sillutatud nii, nagu see on Tartus, Valgas, Pärnus ja Viljandis ja võib-olla ka teistes kodumaa linnades, kuhu minu silm veel pole ulatanud nägema.”

„Ei ole vaja,” hüüdis üks mees, kes seisis üksi aianurgas. Tal oli pikk rüü seljas nagu linnapäälgi, millest võis arvata, et ta ennem on olnud ka linnapää või ostnud endale selle riietuse lootuses pääseda linnapää kohale.

„Ära sina, Katapultus, seleta. Sinu suu läbi ei räägi mitte linnarahva kasu, vaid sinu oma rahahimu. Oled meid küllalt nõõrinud iga aasta ja võtnud verist hinda odratangude ja kaerajahu eest, millest meie endale keedame suppi ja kõrti. Veel rohkem oled sina meid nõõrinud leivaga, ja meie kõik oleme andnud oma kopikad sinu taskusse. Ära nüüd räägi vastu, sest meie kõik tahame elada nagu sinagi.”

„Ei ole vaja,” hüüdis Katapultus uuesti kurja ja külma häälega.

„Kui sina ütled, et ei ole vaja, siis meie kõik siin, auväärse linnarahva esindus ütleme, et on vaja ja saadame kirja siiski.”

„Ei lase saata. Mul on küllalt kavalaid krutsikuid, millega ajada teie kirjasaatmine nurja. Kas teie siis veel ei tea, et mina saan teha kõik, mis mina tahan, ja kui mina ei lase sel kirjal minna, siis see kiri ka ei lähe. Veel hoopis rohkem ütlen mina teile, et läheb minema keisrile hoopis teine kiri, milles palutakse keisrihärrat, et ta neid kive mitte ei lubaks, sest nende kividega võidakse panna kinni tee, kui armuline keisrihärra tahab sõita meile külla. Ja mis te arvate, kui armuline keisrihärra loeb seda kirja, kas ta siis kive annab või ei? Minu arvates ta ei anna neid mitte.”

Seda kõnet kuuldes paljud linnavolinikud said väga vihaseks ja olid hirmsasti ärritatud. Nad sõnelesid omavahel ja vehkisid kätega ning üks julgem näitas Katapultusele rusikat.

Aga linnapää võttis jälle sõna: „Kõrgesti austatud Katapultuse härra! Meie näeme, et sina ei taha järele anda ja et sina tahad saada meie raha. Kui sinul on see tahtmine, siis saagugi sa raha. Teeme nii, et iga linnakodanik maksab sinule viis kopikat, kui sina ei takista meie kirjasaatmist. Meie linn on alles noor ja väike ja ei või ometi olla, et sinu süda laseb takistada seda kasvamast suuremaks. Seepärast võta vastu see raha, mis me sulle pakume, ja luba, et me kirjutame selle kirja.”

„See on sandiraha,” ütles Katapultus, „ja kõik muu jääb nii, nagu ma enne ütlesin.”

Linnapää oli juba kõnepidamisest väsi-

nud. Ta istus aiaäärde vilusse pühkima higi. Sellal tõusis püsti linnavolinik ja hakkas rääkima:

„Meie siin oleme kõik rumalad. Keisri seadusi meie lugeda ei oska, veel vähem oskame kirjutada kirju, kuhu tarvis, aga elada tahame meiegi. Ja seepärast, mehed mu vennad, ütlen teile, et niipalju tarkust peaksime ometigi leidma oma linnast, et kaebame selle Katapultuse pääle keisrikohtusse ja laseme ta saata Siberisse. Süda valutab küll rinnus, kui üks meist peab minema vangiraudadesse, aga midagi ei ole sinna parata.”

„See üks oled sina ise,” hüüdis Katapultus. „Kirjutan juba homme kirja keisrile, et sina kodus keisri pildi lähedal oled julgenud tarvitada kurje sõnu. Vaata siis sa alles saad!”

„Pai Katapultus, ära tee seda mitte! Annan sulle viie kopika asemele kümme kopikat.”

„Teie kõikide elu on minu käes,” ütles Katapultus vihaselt. „Ja mina ütlen teile, et lõpetage see koosolek ja jätke see rumal kivide nurumine ning turuplats jäägu nii nagu Jumal seda loonud. Siis ei puutu mina teid. Aga kes teisele hauda kaevab, langeb sinna ise sisse.”

Linnapää tõusis jälle püsti ja vaatas vaiksiks jäänud linnavolinikke. Mõned neist pühkisid higi, mõned pisaraid. Linna sekretär muudkui kirjutas.

Linnapää oli puhanud ja algas uuesti kõnelemist. Ta seletas nii:

„Kõrgesti austatud armuliku vene keisri alamad ja linnavolinikud! Siin aia ääres istudes valasin ka mina ühe pisara meie paha olukorra haletsemiseks. Meie kõik püüame, et meie linn tõuseks samasse ilusse ja ausse nagu naaberlinnad Tartu, Viljandi ja Valga. Kuid ei ole üksmeelt meie vahel. Need kivid, millest meie siin kõneleme, on juba mitu aastat rõhunud raskelt meie südant ja sellel rõhumisel ei ole lõppu näha. Seepärast ütlen mina, et lähme kõik koju nagu üks mees ja tulgem nädala pärast uuesti tagasi, olles vahepeäl igaüks põhjalikult mõtelnud ja pidanud nõu, kuidas pehmendada Katapultuse südant. Tema on meilt aastast aastasse võtnud matti ja meie ei tea mitte, kui kaua veel ta tahab seda teha. Seepärast pangem töötama omad pääd, leidkem seesugune nõu, et meil oleks hää ja Katapultus jääks rahule.”

„Ärge vaevake oma pääd, varsti teen isegi asjad nii, et jään rahule ja siis te nutate järele nagu metstuvikesed,” hüüdis Katapultus.

„Mis mõtled sa teha?” küsis üks linnavolinik.

„See on minu teada, mitte sinu küsida. Aga ma ütlen, et veel enne kui laadapäev on läbi, teie saate seda kõik tunda.”

Katapultus lõi vihaselt käega ja läks koosolekuplatsilt minema.

„Palun sõna!” hüüdis üks linnavolinik, „asi on palju lihtsam kui meie arvame. Katapultus ähvardab saata keisrile kirju, kuid ega keiser mõni narr ei ole, et ta võtaks vaevas lugeda neid kirju, millel pole linnapitsatit all. Ja linnapitsat on ju ometigi meie linnapäa käes. Eks ole õige?”

„Minu käes on nad,” hüüdis linnapäa, tõstes käed linnapitsatitega taeva poole.

„Mis me siis nutame?” ütlesid linnavolinikud ning kõikide nägudel peegeldus rõõm.

Sellel silmapilgul Katapultus pistis kord päa välja plangu nurga tagant ja naeris õige võikalt.

„Ah, ah, ha, haa . . .” naeris ta, nii et mets järve tagant kajas vastu.

Ta oli kuulunud nurga tagant seda pitsatijuttu päält. Mida ennustas ta naer?

„Kas sa mäletad?” küsis Sirje Jaakuselt, „need poisid sääl tee äärest käskisid meil minna Katapultuse juurde, et see annab meile liha. Kui see on seesama Katapultus, siis mina küll ei julge tema juurde minna.”

„Ega mina ei julge ka, see näib olevat nii-sugune mees, et annab liha ainult seesugustele poistele nagu olid need Janka ja Simpka . . . Aga õekene, meie peame nüüd hakkama minema, sest päike on vajunud juba õige alla ja öö tuleb varsti. Meie peame otsima endale öökorterit, sest vaata, kuidas järvelt tõuseb udu. Tänapäev öö tuleb vist väga külme.”

„Küsimise öömaja linnasekretäriilt või linnapäält. Nemad näivad olevat hääd mehed,“ arvas Sirje.

Sellal linnapää läkski neist mööda.

„Pai keiserlik linnaisa,“ ütles Jaakus väga viisakalt, „ütle meile, kus saaksime meie täna ööseks sooja päävarju?“

Linnapää vaatas viltu Jaakuse otsa. Ta silmakulmud vajusid kurjalt üle silmamunade ninale ning ta ütles:

„Ah teie vist oletegi need kaks Katapultuse abimeest, kes olevat tulnud täna linna, nagu meile rääkis sant Roos. Või teie siis tahate veel minu käest ulualust? Teiesuguste oleks vaja hästi palju hagu ja saata oma valda tagasi.“

„Ei meie pole Katapultuse abilised,“ seletas Jaakus. „Katapultuse abimehi meie nägime küll, need on kaks mustas riides poissi, ühe nimi on Simpka, teise nimi on Janka.“

„Ega need vist ei ole küll, näete ju ise, et see väiksem on koguni tütarlaps, ei sellest saa olla Katapultusele mingit abilist.“

„Aga mine sa tea, palju temal neid abimehi on. Näe, nad ju ise tunnistavad, et tunnevad Katapultuse abimehi. Ei niisuguseid või usaldada, ega ole neid linna tarvis. Mina ütlen, et ärgu keegi andku neile korterit, küll nad siis lähevad rutem linnast minema.“

„Sündigu linnapää tahtmine,“ ütlesid linnavolinikud ja läksid laiali.

Jaakus ja Sirje jäid tänavale seisma ning nende meel oli väga hale. Järvelt vajus udu juba linna ning õhus tundus jaheda halla-öö lähenemist. Päike oli juba ammu läinud looja ning magamaminevad majaperemehed tõid oma koerad ketiga tänavale väravaposti külge, et need hammustaksid kurjasti igäüht, kes katsub tungida sisse kas väravast, uksest või aknast.

Kuhu on siis nüüd veel vaesekestel minna? Nad kõndisid vaikides kesktänaval, kuhu ei ulatunud kurjade koerte ketid ning mõtlesid vaikides oma kadunud isakest ja emakest, kelle sülle oli hää panna pää, kes tõstsid neid kõrgele üles, tõid hommikul ja õhtul tassike-sega piimakest ja kelle juures leivapäts seisis kapi alumisel riiulil, suur terav nuga juures, et alati võid lõigata tüki, kui kõht on mingil põhjusel läinud tühjaks.

Katapultuse nälginud koer ja kelmide salanõu.

Kes on maailmas kauemat aega elanud ja terase pilguga jälginud selle elu, see on mõnigi kord märganud, et kõik, mis tehakse kurja südamega, ei lähe alati kurjaks, vaid mõni musta südame töö muutub nagu kogemata hääks. Seesugune nähe tuli ilmsiks ka selsamal ööl väikeses Võru linnas, kui Jaaku ja Sirje otsisid endale ulualust. Üks Katapultuse kurja südame tegu osutus noortele rändajatele just suureks õnneks.

Katapultusel oli õuekoer nimega Jõlõp, keda tema nagu teisedki majaperemehed tõi õhtul ketiga oma maja ette tänavale. Kuna teised peremehed olid oma koertele vahetevahelgi andnud süüa, siis Katapultus meelega hoidis oma koera aasta otsa näljas, oletades, et koeral on siis suurem isu inimestele sääرده kargamiseks. Seda tema muidugi ei märganud, et koer oli jäänud kõhnaks kui luu ja nahk, nii et varesed katusel juba rääkisid sellest, et mõne päeva pärast nad kisklevad Jõlõpi kontide kallal.

Jaakus ja Sirje püüdsid läheneda mõnelegi majale, kuid kurjad koerad hoidsid neid

tüki maad eemal. Lapsed käisid läbi nii mõnegi tänava, kuid ei olnud mõeldagi maja lähedale pääsemine. Viimaks ühe maja juures Jaakus märkas, et koer nende liginemisel ei hüpanud üles ega pistnud koleda häälega haukuma vaid hoides nina käppadel, tegi silmad vaevalt pilukile. Jaakus vaatles teda tüki aega ettevaatlikult eemalt ning usaldas siis koerale astuda lähemale. See vaatas usaldades laste silmi nagu rääkides oma pilguga, et tema tervis on läbi ja surmatund võib-olla saabub varsti. Varsti juba Jaakus ja Sirje silitasid koera pääd ning see, rõõmus selle üle, et enne surma kord saab tunda veel inimeste lahkust, katsus tõsta saba liputamiseks, kuid ei jõudnud.

Kuna Jaakust ja Sirjet uni hakkas kiusama, astusid nad õuele, et säääl leida mingit varjatud kohta magamiseks. Õuel nad midagi sellist ei leidnud, küll aga nägid, et redel viis üles pööningule.

„Pööningul on vist heinad,“ ütles Jaakus, „lähme sinna!“

Varsti Jaakus ja Sirje olidki pööningul, kus ühes nurgas näis olevat põhku küllalt magamiseks.

Sirje, väike tüdruk, jäi varsti magama ning Jaakusele uni oli tikkunud õige silma ligi, kuid enne kui temagi suutis uinuda, ta kuulis maja ees pikutava Jõlõpi urisemist ja õuevärava hingede kiunumist pärast seda. Ta jäi kuulatama ning tema kõrvu kostusid ük-

sikud sõnad tasasest jutuajamisest, mille si-
sust ta küll ei saanud täit selgust, küll aga
arvas ära tundvat kõnelejate hääle.

„Pööningul on vist heinad,” ütles Jaakus, „lähme sinna.”

Kui siis kuuldus avanevat ka toa uks, siis
muutus rääkimine nii kõvaks, et Jaakus kuu-

lis ära viimase kui sõna. Kuulamisest selgus temale ka, kes olid rääkijad. See selgus tõi temale kaasa hirmu.

„Tere, onu Katapultus. Kas meie ei ole siin või? Saime sinu saadetud sõna kätte ja ilmusime siia. Anna meile tööd, mis sa tahad.”

„See on rõõmustav küll, et te tulite, aga kas teist on küllalt ka asja, seda vaatame veel järele. Mulle on räägitud küll, et teiesugused külakelmid olevat vahel väga kanged mehed, aga ega kõike uskuda ei või, mida räägitakse.”

„Usu, Katapultuse härra, et kui meie võtame midagi ette, siis teeme nii puhta töö, et puhtamat enam olla ei saa.”

„Ärge hoobelge ühtigi, ega see linnas pole nii nagu maal. Linnainimesed on kavaldad ja neid sisse vedada on raske. Aga ma usun, et te siiski midagi oskate. Küllap mulle ka teist räägiti mõndagi, enne kui kutsusin teid. Aga pean teid siiski veel enne õpetama, sest mis ma siin kavatsen teha, see on nii suur värk, et teil eluaeg seisab meeles.”

Selle järele oli kuulda, et Katapultus Janka ja Simpkaga astusid tuppa. Sääl jätkus nende kõnelemine, kuid seegi oli läbi lae pööningule kuulda.

„Vaadake, poisid,” seletas Katapultus. „Mul on vaja saada kätte linnavalitsuse pitsa-teid, ilma nendeta ei saa mina saata keisrile kirja. Aga keisrile on mul vaja kirjutada mitu kirja, sest need Võru linna asjad on vii-

masel ajal nii sassis, et siin oleks palju, mil-
lest peaks jalamaid kaebama keisrile. Aga

„Vaadake, poisid,“ seletas Katapultus.

ilma pitsatita kaevata ei saa, seadus on nii-
sugune. Linnapää pitsateid välja ei anna, sest

linnapää hoiab nende poole, kes siin neid seadusvastaseid tükke teevad. Nüüd ei aita muu, kui peame pitsatid saama kätte kurjaga. See töö tuleb teil teha. Ärge selle juures kartke midagi. Kui keiser saab teada, milleks see teie temp oli hää, siis keiser teid omalt poolt kostitab palju rohkem kui mina vaene mees seda suudan.”

„Aga mis asi on see pitsat?” küsisid Janka ja Simpka.

„No vaata, sääl on teie maakelmide tarkus! Isegi seda teie ei tea, missuguseid riistu tarvitatakse linnas kirja kirjutamise juures, et kiri saaks nii kõva, et läheb kohe keisrini välja.”

Katapultus seletas siis pikalt ja laialt tund aega poistele pitsatitest, millised need näevad välja ja kus linnapää neid hoiab. Poisid kuulasid arvatavasti tähelepanuga, sest nad ei lausunud sõnakestki vahele.

Jaakus kuulas hinge kinni pidades, kuidas kavatsetakse linnapää käest varastada pitsat ära, kuid selle teo üksikasjust all toas ei räägitud. Arvatavasti Katapultus jättis selle töö läbiviimise täiesti poiste hooleks.

„Siis on siin veel üks teine asi, millest mina tahtsin teile rääkida. Nagu ma juba ütlesin, et linna- ja maakonna-rahvas on käest ära ning seni kui keisri õigus jõuab siia pärale, võib minna hulga aega. Päril tarvilik oleks, kui linna- ja maarahvas saaks väikese karistuse kätte juba enne kui keiser neid hak-

kab parandama. Mul on selleks oma plaanid juba valmis ja see tuleb viia toime juba laada ajal. Minul on niisugune peenike nõu, et kui see läheb läbi, siis on igäüks saanud natukese mööda nahka. Minu nõu on seesugune, et mina sellest ise ei taha saada suurt kasu — ainult poole saagist, aga teie peate saama vaevatasuks teise poole. Pange nüüd hästi tähele, kui ma teile seletan. Vaadake siit aknast välja, näete, et kuu läheb parajasti just üle kirikutorni tipu. Homme õhtul on uruplatsile juba laadapoed löödud üles ja kraam on laotatud lettidele laiali, vaat siis sel ajal võtke kätte üks väike värvipotike, üks hää tugev pintsel kah ja minge kirikutorni üles, ning nagu kuu mööda läheb, nii tõmmake tal nagu tõrvaga üle. Aga nii üle tõmmata kohe, et ta enam ei paistaks mitte üks raas. Mina sel ajal aga käin mööda turuplatsi ja hüüan kõvasti: „Kuuvarjutus, kuuvarjutus! Läheme kõik ruttu seda sõjatorni otsa vaatama, küll sääl näeme alles maailmaimet.” Ja kui siis rahvas kõik jookseb minu järele sinna torni otsa, kus tahetakse vaenlasele kallata kaela tulist tõrva ja kive, siis teie tehke nende poodikesed tühjaks. Ei ole siis järgmisel päeval kellelgi midagi osta ega müüa, siis võib juhtuda isegi niisugune lugu, et mõni kaugelt tulnud ostja astub minugi juurde sisse ja ostab, mis mul talle müüa on. Kas olete rahul selle nõuga?”

„Jah oleme, oleme!” ütlesid Janka ja

Simpka ning oli kuulda, kuidas nad all löid Katapultusega käed kokku.

Kui nende jutt siis pöördus hoopis mujale ja veel olid tüki aega vestelnud, siis Jaakus äratas üles oma õekese.

„Sirje, Sirje, õekene, ärka üles, meie peame siit minema ruttu ära, siin all on kurjad inimesed, mina kuulsin nende kõnelemist. Mina kuulsin ka, et see on Katapultuse maja ja Katapultus saadab Janka ja Simpka siia üles magama. Meie peame ruttu minema ära, enne kui nad tulevad siia.”

Sirje hõõrus sõrmedega uniseid silmi, kuid järgis vastuvaidlematult vennale, kes oli targem temast ja kes oli valvanud, kui Sirje magas. Nad laskusid hääletult alla mööda redelit, avasid tasa õuevärava ja olidki juba tänaval. Jõuetu Jõlõp tegi lahti ühest silmast ainult poole, ürahtas õige natuke ja lebas liikumatult edasi.

„Maga, maga, Jõlõpikene! Kui saan endale süüa, toon sinule ka kohe. Hää koerakene oled.”

Lapsed läksid mööda tänavat kuni turuplatsini. Sirje oli unisuse tõttu sõnutu, Jaakus aga mõtles, kuidas talitada edasi. Turu ääres ütles ta õekesele:

„Istu sina, Sirjekene, nüüd siia trepile maha, oled väga väsinud. Mina aga lähen ja seletan linnapääle kõik ära, mis mina kuulsin. Mina tulen varsti tagasi ja siis vaatame edasi.”

Sirje oli kõigega nõus ning istus maha ühele majatrepile. Jaakus aga kadus tänava nurga taha.

Nii tema ei näinudki, et mõlemad mustad poisid, Simpka ja Janka, olid jälginud neid Katapultuse majast alates ning kuidas nüüd Simpka kohe läks ja viis Sirjekese trepilt kuhugi ära ning kuidas Janka hakkas uurama teda ennast — Jaakust.

Kuidas Sirje sattus marupeni kongi.

Õige vanad inimesed, nii umbes kaheksakümne-üheksakümne aastased, kel on olnud oma noores põlves juhust käia Võru linna turul, need mäletavad veel seda musta ehitist kesk turuplatsi, mis nüüd küll juba ammu on kadunud, nii et temast pole enam jälgegi järel. Väliselt see kong näis olevat nagu suur prügikast või miski muu niisugune asi, kuid ometigi see oli niisugune lõks, milliseid nendel aegadel leidis kõikides eeskujulikkudes linnades. Sellesse kongikesse viis väljast kergesti avatav uks, kuid seespool ukstel puudusid käepidemed hoopis. Seest viis üles lakke väike redelike ning laest viis välja väike avaus. Väljaspoolt ukse ees oli tugev riivlukk.

Seda onnikest kasutati linnas marupenide püüdmiseks. Kui mõni marutõbine peni oli ilmunud linna piiridesse, siis linnapea saatis välja marupenide püüdmiseks väljaõpetatud politseinikud, kes pidid olema nii kiired jooksjad, et marupeni ei saanud nendele järele kõige paremalgi tahtmisel. See politseinik õrritas marupeni vihale, jooksis siis ees

ning marupeni jooksis järele, keel suust üle hammaste väljas. Politseinik jooksis siis turul asuvasse onnikesse, hüppas säält redelit kaudu ruttu läbi laeavause katusele, tõmbas redeligi enese järele, uks vajus kinni ning marupeni jäi lõksu. Niiviisi üks marupeni oli jällegi maailmas vähem. Oli päevi, kus see politseinik päeva jooksul meelitas sel viisil lõksu mitu marupeni ning õhtuks oli ta nii väsinud nagu need teisedki politseinikud, kes peavad päeva otsa seisma tänava nurgal ja vahtima ringi.

Kui Simpka võttis Sirjekese kinni, siis ta vaatas, et kus oleks paras paik, kuhu väike salakuulaja viia? Ta nägi turul asuvat onnikest, viis Sirje sellesse ning keeras ukse küljes rippuva ripplukuga kõvasti kinni.

Selle tööga valmis, pani ta käed püksitaskusse, vaatas võidurõõmsalt ringi ning läks siis kuskile ära.

Kuidas tundis Sirjekene end vanglas? Ega ta hästi ennast ei tundnud. Ta ei osanud panna vastu, kui Simpka viis teda sinna, sest nagu tema trepil istudes nägi ilmuvat Simpkat enda ette, ehmus ta vaeneke keeletuks ja kui siis Simpka haaras ta käest kinni, siis Sirjel ei olnud julgust karjuda, ning laskis rahulikult talutada enese sesse kongi, kuhu harilikult meelitati marukoeri. Oleks ta hing teadnud sedagi, milline koht see oli, kuhu teda vinnati, siis ta vist küll oleks surmahirmuga karjunud natuke vastu, aga nüüd ta enne ei

saanud nagu millestki arugi, kui juba krabises
võti lukuaugus.

Kui Simpka võttis Sirjekese kinni...

Pimeduses ei näinud ta kongis midagi, ei
näinud redelit kesk kongi ega teadnudki, et

selle otsas on avaus, mille kaant temagi võib-olla oleks jõudnud tõsta. Ta surus enese vastu ust ja nuuksus tasakesi. Alati seisis temal meeles vend, kes varsti tuleb teda otsima, kuid ei leia teda enam. Tuli meelde ka emakene ja isakene, kes viidi mulla alla, tuli meelde seegi, et nemad nüüd kahekesi on linnas, kust peavad leidma oma õnnekese.

Viimaks, kui ta arvas, et isegi vend ei suuda teda enam päästa sellest pimedast paigast, talle tuli meelde veel midagi, millest kuuleme pärastpoole.

Kui Jaakus otsis ja Sirje palvetas.

Kui Jaakus hakkas rutates minema linnapää poole, siis ta tegi seda julge meelega, sest õnnis emakene oli käskinud teda käia tõeteed. Jaakus sai sest niimoodi aru, et tuleb linnapääle rääkida ära kõik tõsi, mis ta kuulis Katapultuse ja ta abiliste kavatsusest. Kuigi tema alles esimest päeva oli Võru linna kodanik, oli tema linnavalitsuse asjadega juba väga hästi tuttav, kuna kuulas päält linnavolikogu koosolekut ja kõnesid. Kuigi tema oli oma magamise ajal kuulnud, et vastaspartei mees Katapultus sõimas kõiki teisi käestäraläinuteks ja seadusevastaste tempude tegijaiks, siiski see Katapultuse jutt ei suutnud muuta Jaakuse ilmavaadet ning tema tundis oma südame põhjas, et tema on linnapää Agamemnoonus I ja teiste linnavolinikkude partei poolehoidja. Kui tema südame poolehoid juba iseenesest oli kaldunud linnapää parteile, siis ta tundis enese olevat ka kohustatud tegema linnapää ja linna hääks kõik, mis ta võis. Saatus oli mänginud tema kätte kõik Katapultuse salajased kavatsused ning mis õige Agamemnoonus I pooldaja tema oleks,

kui ta ei saadaks temale nende teadete edasiandmisega suurt kasu. Ta tundis, et peab aitama linnapääd, olgugi et see keelas ära temale korteri andmise. Isiklikud vahekorrad ei suutnud muuta Jaakuse veendumusi.

Kõikidel nendel kaalutlustel ta ruttas kõigest jõust linnapää maja poole. Seda maja ta teadis juba, sest oli päeva pannud tähele, kuhu majja linnapää astus sisse. Ainult seda ei teadnud tema veel, kuidas linnapääd äratada unest üles. See oli temal küll endastmõistetavalt selge, et niisugust suurt härrat ei tohi äratada nii, nagu üks maamees äratab teist, et esmalt hõikab ehei ja ohhoi, teinekord hõikab veel kurja häälega ja kui see ei aita, siis raputab magajat ükskõik kust kohast juhtub. Kiire aja jooksul Jaakus suutis siiski mõelda välja kolm linnapää äratamise viisi, mis tema arust pidid olema küllalt seisusekohased. Esimene viis oli see, et tema läheb linnapää akna taha ja karjub kõva häälega: „Oh häda, häda, oh häda ja viletsust, mis on langenud sellele linnale!” See äratamise viis näis olevat temale kõige õigem ja linnapääle kõige kohasem, ta arvas, et ei teeks ka viga, kui äratada linnapääd sel viisil, et minna õuele, otsida üles mõni metall- või savinõu ning hakata lööma selle vastu hädakella. Enam-vähem seisusekohane oleks ka see äratamise viis, kui minna linnapää akna alla ja hakata laulma laulu „Ärgake, nii vahid hüüvad . . .”, kuid selle viimase äratamise-viisi kah-

juks rääkis oletus, et seda laulu kuuldes linnapää siiski ei saaks aru, milles asi seisab, olgugi et selle laulu sõnad on just nagu loodud käesoleva juhu jaoks.

Kuid oh häda, ei saanud Jaakus üldse äratama linnapääd ei sel ega teisel viisil. Kui juba on käes niisugune hädade ja viletsuste aeg, nagu tol korral oli Võru linnas, siis on neid koos korraga nii palju, et nad südaöölgi otsivad oma saaki. Kunagi ei tea inimene, kunas must sõnumitooja astub mustade sõnumitega tema ette, mis rikub ära kõik õilsad kavatsused.

Veel enne, kui Jaakus sai tänavalt keerata teiselepoole tänavat linnapää värava poole, astus seesugune must sõnumitooja tema ette ühe musta poisi näol, kelles Jaakus tundis ära Katapultuse abilise Janka. See jäi harguli seisma Jaakuse ette, sulgedes temale tee. Nagu pärast Jaakus sai aru, oli Janka nii suur kelm, et ta sel momendil oskas teha ette isegi väga sõbraliku ja osavõtliku näo. Ta hääl oli peaaegu kahetsevgi, kui ta ütles:

„Hää sõber ja omaküla mees, jooksin sulle kõigest jõust järele, et ütelda sulle, et keegi kuri linnamees viis sinu õekese turuplatsilt majatrepilt ära. Ei mina näinud, kes ta oli, küllap vist mõni linnapää poolehoidja, sest linnapää olevat andnud niisuguse käsu — kõiki meiesuguseid poisse ja tüdrukuid saata

linnast välja. Mina ei saanud muud, kui jooksin sulle järele seda ütleva.”

Kõik mis Janka ütles, oli öeldud nii, et Jaakusel ei tekkinud sugugi kahtlust sõnade tõsiduses. Sest lahkudes oli ta isegi arvanud, et mahajätmine on natuke julge samm, kuid ta ei tahtnud ju vaevata oma väikest õekest kaasavõtmisega. Päälegi linn oli siis nii tühi, et inimese hingegi ei olnud näha tol silmapilgul läheduses. Nüüd aga siiski on olnud sääli kurja töö tegijaid ja isegi selle nägijaid.

Jaakus unustas ütlemata tavalised tänu sõnad ning jooksis kohe tulnud teed turuplatsile tagasi. Mis ta kohe nägi, oli see, et Sirje enam ei istunud selle kaupluse uksetrepil, kuhu ta temast istuma jäi. Jaakus jooksis kiiresti selle kohani, vaatas sääli hoolega ringi, kuulatas, jooksis siis läbi kõik turuplatsilt eemaleviivad tänavavaotsad, kuid ühelgi tänaval polnud märgata ühtegi kaugenevat hinge. Linn oli äkki jällegi tühi. Kust ilmus see inimene, kes viis ära Sirje ja kuhu tema kadus, see oli Jaakusele suur mõistatus, mille mõistatamiseks tal ei olnud püsi. Tema arvates Sirje äraviija pidi liikuma kuski läheduses ning seepärast ta jooksis mööda Tartu tänavat alla kuni praeguse Kreutzwaldi tänavani, kuid sellelgi polnud näha mingit liikumist. Otsekohe ruttas ta siis tagasi turuplatsile, et vaadata kas tõesti Sirje on kadunud või on tema silmad teda petnud?

Turuplats oli ikka tühi ja vaikne, isegi

koerad magasid majade ees rahulikult ning nende ketid lebasid nende kõrval kõlisemata. Ei kuskil ole mingit märki, kuhu poole viidi ta õeke. Jaakus vaatas veel Jüri tänava poole, kuhu jäi maha Janka, et sellelt veel midagi küsida, kuid Jankatki polnud enam näha.

Ühte vaid oli märgata hoolsal otsimisel silmadega, et hommikupoolne taevas oli muutunud natuke valgemaks, kuid see loomulikult ei saanud olla mingiks lohutuseks.

Suures õnnetuses Janka ei saanud ei seista ega kõndida, vaid aina jooksis ahastades mööda linna. Ta käis ka mõned korrad ringi ümber turuplatsi, käis ümber kiriku, ning viimaks istus kõvasti nuttes kesk turuplatsi maha. Ta nuttis kaua kuni viimse pisarani ning ta kurbus oli ärarääkimatu suur; ta mõtles, et kui ta veel saaks kätte oma õekese, siis mitte kunagi enam ta ei jätaks teda üksinda.

Kui ta seda mõtles, siis ta kõrva hakkas kuulduma kuskil lähedal lausutavad tasased sõnad. Ta kuulatas terasemini ja kuulis siis, et keegi üsna tasase häälega loeb palvet „Kas on linnukesel muret”. See oli ainuke palve, mida oskas tema ja Sirje ning see palve pidi aitama kõikide hädade vastu ja tooma kõike õnne.

Jaakus kuulas ja kuulas ning ta veendus siis, et need palvehääled tulid kuuldavale turu keskel asetsevast onnikesest. Ta hiilis kuulmatult selle seina äärde ning pannes kõrva

ligi seina ta sai aru, et sees ei palveta muu keegi kui tema õekene Sirje.

„Sirjekene, kas sina oled sääl?”

„See olen mina jah, Jaakus, lase mind siit välja!”

„Ei mina saa lasta. Siin ripub ees suur lukk ja võti on viidud ära. Keegi on pannud sinu siia kõvasti kinni. Kes see oli, kes tõi sinu siia?”

„See oli Simpka.”

„Imelik, aga Janka jooksis minule järele just seda ütleva, et sind viidi ära ja ta ei ütelnud mitte, et Simpka oli see viija... Kas Janka nägi, et Simpka tõi su siia?”

„Ei näinud vist. Janka jooksis siis kohe sinule järele, kui Simpka ja mina olime veel trepi juures.”

„Ära kurvasta siis midagi õeke, mina olen siinpool seina sinu lähedal. Kui tuleb hommik, leiame inimesi, kes päästavad sinu siit välja. Seni ma valvan sind kongi juures.”

„Ei tule meil hommikuni oodata,” ütles Sirje, „mina arvasin, et sina enam ei tule ja ema on surnud, ja isa on surnud ja seepärast lugesin ära juba selle viimsepäeva tulemise palve ja nüüd viimnepäev tuleb varsti ja mina pääsen siit välja ja ema-isa tõusevad hauast üles. Sina oled väljas, sa vaata ringi, kas kuskilt juba viimnepäev on liginemas?”

Jaakus vaatas väljas hoolega taevast ja nõrku pilvekesi sellel ning pidi siis tunnistama:

„Ilm on küll näha niisugune, et vist viimsepäev pole veel tulema hakanudki. Silm ei näe kuskil ühtki viimsepäeva märki. Aga sinu palve on toonud siiski kasu. Poleks sina palvet lugenud, mina ei oleks teadnud sind siit üles leida. See on väga häa, et ema meile õpetas selle palve selgeks, võib-olla läheb meile seda palvet veel tihti tarvis... Aga ole nüüd vait, õde, ma näen säält tuleb Janka.”

Jaakus päästab õe kelmide küüsisist.

Jaakus ei võinud küll aimata, mispärast Janka luusib ringi kogu öö, aga imelik see temale juba paistis. Janka tuli tema poole pildudes jalgu lustlikult ette ning olles püksitaskuis olevate kätega kergitanud püksid õige kõrgele, nii et jupp paljast säärt valendas püksi ja kinga vahelt. Ta näis midagi vilistavat ning ta nägu oli võidurõõmus. Nähtavasti tuli ta selleks, et ajada Jaakusega natuke juttu.

„No kuidas on, vennas ja sõber? Kas on õde ikka kadunud või? Kahju on küll, aga pole midagi parata! Siin linnas on kõik sulid pääle Katapultuse ja igäüks kui saab, nii teiselt midagi ära näppab. Ega siin nalja ei tehta.”

„Tea mis mees see Katapultuski on,” ütles Jaakus, „kuid sina oled siiski natuke õnelikumais seisukorras kui mina.”

„Või natuke! Minul on ikka Katapultuse juures oma hää korter olemas ja süüa saan kõige paremat toitu, mis siin linnas üldse on olemas. Sina aga kannatad vist tühja kõhtu ja kolad võõraid pööninguid mööda.

Ma ütlen sulle, ära jända, tule Katapultuse juurde ja sinu õnn hakkab õitsema, nii nagu sa seda loodad.”

„Kui ma ütlesin, et oled natuke õnnelikum, siis ma ei mõtelnud mitte toitu ega korterit, vaid seda, et mina nüüd tean, kuhu sinu vend viidi ja mina võin seda sinule ütelda, aga sina vist küll ei tea minule ütelda, kuhu viidi minu õeke?”

„Mis sa räägid, kas minu vend viidi kuhugi?”

„Kas sina siis ise ei teagi? Sina jäid minust Jüri tänavale maha, mina aga jooksin siia ja nägin just, kuidas kaks linnapää sõpra võtsid sinu venna kinni.”

Janka kahvatas näost ja vilistas tasakesti õige murelikult.

„Või siis Simpka viidi kinni! Seda oleks sa kohe pidanud minule ütlema. Aga kas sa ei tea mitte, kuhu ta viidi? Ütle mulle kohe, siis ma katsun teda veel enne hommikut päästa lahti.”

„Kuhu teda siis viidi? Ei kuhugile kaugemale. Vaid siiasamasse kongi pandi kinni ja see rippuv lukk keerati ette kinni. Siin su vaene vennakene istubki.”

Rõõmsa naeratuse vari ujus üle Janka palge.

„Või siiasamma ta pandigi. No siis küll viga ei peaks olema suur. Oot, oot vaatame järele õieti, missugune see lukk on... Simpka, kas oled sees?”

Janka koputas kõvasti onni seinale.

„Asjata koputada, selle onni seinad on mitmekordsed ja kõvad, et ühtki häält ei kuulu, sa aga tahad vennakest jälle saada tagasi, siis kutsu onu Katapultus välja ja võibolla, see oskab avada seda lukku.”

„Või onu Katapultust tülitada niisuguse tühja asjaga! Seesuguseid lukke olen mina oma elus teinud lahti mitu tükki, küllap saame lahti sellegi.”

Janka pani käe taskusse ja tõmbas sellest välja mingi kõliseva puntra, milles oli mitmesuguseid võtmeid, kõveraid traadijupikesi ja igasuguseid haake. Ta proovis neid mitmeid lukuaugus ning Jaakuse suureks imestuseks lukk oli varsti lahti.

Kuid ukse avamise juures Jaakus oli juba esimene mees. Niimoodi ta hoidiski ära, et Janka ei saanud lüüa ust uuesti kinni, nähes istuvat luku taga Sirjet. See hüppas suure rõõmuga oma vennakese juurde ning hakkas hoidma tema varukast kinni.

Janka tegi suured silmad, kuid ta ei olnud sugugi pahane. Ta pani jälle mõlemad käed taskusse ja ütles:

„Ma näen, sina oled tõesti palju targem poiss, kui võisin arvata. Kolmas kord ütlen ma sulle, tule Katapultuse juurde ja sinu õnn hakkab õitsema varsti nagu maasikas mätta otsas. Sina oled esimene poiss, kes mind ka-

valusega on vedanud sisse. See oli sinu poolt päris osavasti tehtud.”

Jaakus tahtis talle midagi vastata, kuid asjaolud muutusid nii, et jutuaine tuli hoopis teine. Üsna tähelepanematult oli jõudnud nende juurde Simpka.

„No kuidas on, no kuidas see tütarlaps pääsis lahti?” küsis ta õige tõsise näoga.

„See Jaakus, nagu selgub, on kaunis ka-val poiss. Ta seletas mulle, et sina istud siin sees ja mina muukisin siis luku lahti,” seletas Janka laia naeratusega.

„Või sina muukisid? Ära sellest jumalapärest Katapultusele hinga. Tema teada on tütarlaps kindlas kohas. Ja peab leidma endale veel kindlama koha...”

Simpka katkestas oma jutu äkki, kuid nendestki sõnadest Jaakus juba oli aimanud, et nendel kahel poisil on nende suhtes kuri kavatsus. Küllap vist Simpka käis vahepeal Katapultuse juures ja sai uued käsud. Võibolla tahavad nad nüüd panna kinni meid mõlemaid. Seda aimates Jaakus hoides Sirjet käekõrval hakkas nihkuma koledast marutõve kongist eemale.

Kuid Simpka märkas seda ning olles andnud Jankale silmadega märku, nad hakkasid hiilima õele ja vennale seljataha. Jaakus tahtis pista nüüd jooksu, kuid juba Janka ja Simpka haarasid neist kinni ja tekkis rüselus. Õekesest polnud küll mingit võitlejat

ning Jaakuse jõud ei kaalunud palju kahe suurema poisi vastu. Võitluses lähenes nendele jälle selle koleda kongi uks.

Küll oleks neil mõlemal läinud halvasti, kuid säälsamas jälle sündis ime. Üle turu ruttas nende poole poolvaevalise jooksuga sant Roosu ning ta kepp oli tõstetud ähvardavalt kõrgele üles. Ta hüüdis poistele ähvardusi, ning kui ta oli juba üsna nende juures, siis Janka ja Simpka pistsid jooksu.

„Või siin te oletegi, mu kullakesed! Arvasin muidugi, et olete linnas päral ja arvasin, et lapsukesed tuduvad juba kuskil sooja vaiba all, aga ajasin oma vanatädiga juttu ning kui ta jõudis oma jutuga nii kaugele, et linnapää olevat keelanud ära kahe lapse öömajale võtmise, siis mu süda enam ei andnud rahu ja tulin teid otsima. Arvasin, et ei tea, kuhu külmale kivile olete oma päakese pannud. Kas te süüa olete saanud ka juba?”

„Ei ole. See oli viimne raasuke, mis sa eile hommikul meile andsid.”

„Oi heldekene, siis laste kõhud on väga tühjad, ja mina olen selle aja jooksul saanud isegi niisugust peenikest toitu nagu kohvileem, mida joovad ainult linnasaksad. Tulge nüüd kohe minuga kaasa. Olete vaesekesed väsinud ja nälginud küll.”

Tund aega hiljem Jaakus ja Sirje olid juba söönud ühes linnaäärses vaesemas korteris ja juba magasidki sügavat und ühel põrandale

tõstetud õlgkoti ning triibuline vaip oli laotatud üle nende.

Pikast väsimusest nende uni kestis kogu päeva kuni hilise õhtuni ning seepärast jäidki need tähtsad teated Katapultuse kavatsustest linnapääle Agamemnoonusele kätte viimata.

*Linn valmistub laadale. Ahv Messalina
tembud.*

Kõik need vanakesed ja vanaisad, kes jutustavad midagi vanadest aegadest, maalivad pilte vanadest aegadest silma ette ikka sellisena, et vanasti oli kõik ilus ja hää, ainult praegune aeg on see kõige räbalam, mis üldse kunagi olnud päikese all. Peab tõesti ütleva, et vähemalt mõnes asjas neil vanadel jutupuhujatel on sula õigus. Vanadel aegadel tõepoolest oli olemas selliseid kauneid ja kasulikke kombeid, millised meie ajal puuduvad, kuid millest kuuldes meile jääb siiski mulje, et vanastigi kodanikkude huvide eest muretseti suure hoole ja armastusega. Kõiki selliseid nähteid ei jõua siin lugeda üles, kuid ühe toome siiski esile, kuna see on paratamatult seotud meie ajaloolise jutustuse käiguga.

Vanadel Võru linnaisadel polnud sugugi ükskõik, millist toitu söövad sisse linnakodanikud. Nemad teadsid, et sissesöödavast toidust ei olene mitte üksi kodanikkude hää iseloom, hää läbisaamine oma perekonnaga, rahu naabritega ja rahulolemine kõige üldisega, vaid nemad teadsid ka seda, et linna kodanik-

kude korralikust toidust oleneb ka linnaisade hää käekäik. Seepärast oli kangesti keelatud linna turul müüa niisuguseid toite, mis võivad kodanikkudes tekitada mässumeelt, või ka niisuguseid toite, mis tekitavad pahurat tuju ja häirivad tervist, kandes kaasas pahandusi ja õnnetusi. Seepärast igal turu- ja laadapäeval linnaisade ülimaliks hooleks oli vaadata hoolega läbi, kas turule toodud kaubad on linnakodanikkude hääoluks soodsad või mitte?

Linnapäa Agamemnoonus I oli selles suhtes eriti hoolas. Mingisuguseid sõdasid, mässu- ja katkuaegu noil aastatel ei olnud ning linnapäa võis öelda oma täie tööjõu seesugustele väiksematele kuid siiski suurema tähtsusega asjaoludele. Tema pidas isiklikult kontrolli turule toodavate toiduainete üle. Ta oli andnud välja seesuguse määruse, et ükski linnainimene ei tohi osta ühtki toiduainet enne, kui linnapäa pole seda maitsenud ja kiitnud tema väärtust nõuetele vastavalt templi päälöömisega. Mõned küll rääkisid, et see olevat olnud paljalt linnapäa kavalus, et sel viisil saada turupäevadel oma kõhtu täis senti kellelegi maksmata, kuid see oli täitsa tühi jutt, kuna linnapääl ju olid suured sissetulekud orangutangi ahvi näitamisest ja vanaaegsed protokollid ei räägi kuski sellest nagu oleks linnapäa olnud niisugune ihnuskoi. Jääb tõeks ka see, et ta oli tõesti tõeline armastav ja kohusetruu linnaisa, kes püüdis hoolitseda

oma alamate hääolu eest oma vaeva paljuks panemata.

Linnapää Agamemnoonusel oli seesugune komme, et igal turu- ja laadapäeval ta käis läbi kõik toidumüüjate poed ja vankrid, maitstes toite ja silmitses neid ning mille pidas kõlblikuks, sellele vajutas linnavalitsuse pitsati päale. Tema järel käisid pikas reas ostjad, kes ostsid neid kaupu, mis linnapää oli märkinud oma pitsatiga.

Nagu lugejatel juba teada, pidi järgmisel päeval Võrus olema suurem laat. Laadapäeva kättejõudmise tunnusteks polnud üksi see, et sant Roosu tõlpas juba kohale, polnud ka see üksi, et Katapultus oli tellinud kohale karja maasulisid, vaid laadapäeva selgeteks tunnusteks olid ka need asjaolud, et juba õhtuks turuplats oli täitunud maalt kohale jõudnud koormatega, oli löödud üles terved read purjeriidega kaetud poode. Tsirkus oli juba seadnud oma hoone korda. Leierkastimehed olid ehitanud oma pillide jaoks kindla aluse ja karussell oli täitsa keerlemisvalmis. Kõik need auväärt äriisandad olid rutanud varakult kohale, et laadapäeva hommikuks olla viimseini valmis teenima linnarahvast ja võtma vastu kasu.

Vanasti kõigil inimestel oli aega küllalt ning poodide ja palaganide üleslöömisega jõuti varsti valmis. Oma tööga lõpul, kaupmehed astusid kokku ja pidasid nõu, et tuleks õige minna paluda linnaisa, et ta juba täna

märgiks ära need kaubad, mis kõlbavad ostmiseks ja mis mitte. Siis ei ole hommikul seda ajaviitmist ning laadategevus võib alata kohe pääle.

Linnapäa Agamemnoonus I ei olnud sellele plaanile sugugi vastu. Ta nõustus selle ettepanekuga kohe, sest kuidagi moodi temale meenus, et mõnikord pärast turutoitude proovimist ta võis olla kaks päeva söömata, mõnikord aga ka kuni kolm päeva. Kui võtta üks päev veel ette, siis jääks juba neli päeva oma toit puutumata, ning mis võiks olla selle vastu? Ta võttis oma pitsatid pihku ja sammus kaupmeeste jõuguga koos turu poole.

„Ega mina siin midagi, aga seadus... Seadust peame kõik täitma ja kui seadus on pannud minu linnapäaks, siis ma pean ometi teadma, mis linnas tehakse ja mida müüakse. Peab tegema õigust ja väärama valskust, siis võime meie kõik ükskord minna issanda kohtu ette.”

Kaupmehed noogutasid päaga ja olid seadusega väga rahul.

Esimese lihakaupmehe juures linnapäa lõikas oma noaga seakintsu küljest suure viiluka, sõi sellest paar suutäit ja ülejäanud osa, tõi küll, andis oma pojale, kes kõndis ta kannul. Siis lõi ta ülejäanud lihale templi pääle ning nii käis tema tüki aega poest poeni ja vankrist vankrini, kuni viimaks juhtus see lugu, millisest veel kaua aega räägiti järele.

Linnapäa polnud saanud veel läbi pooli

toidumüüjaid, kui äkki jooksis tema poole üks mustis rõivastes poiss ja karjus:

„Kõrgesti austatud ja lugupeetud linnapääd, teie orangutangihv on lastud lahti ja jookseb metsa poole! Hulk naisi on minesuses ja mehed värisevad. Minge ruttu vaatama, muidu juhtub suuri õnnetusi.”

Et eemalt Jüri tänavalt kuuldus kisa ja karjumist, seda linnapääd isegi oli pannud tähele. Kui saabus see sõnum, mille toojaks oli väledajalgne Janka, siis linnapääd pisteti nagu naaskliga ning ta hakkas jooksmas oma ahvikese puuri poole, ajades ümber kaks kaupmehe vorstidega kaetud lauda. Kui juba linnapääd oli vallanud selline tuline rutt, siis kaupmehed ei raatsinud jääda temast maha ning algas üldine jooksmine kuulsa ahvipuuri poole. Keegi ei vaadanud ei kõrvale ega tagasi ning keegi ei näinud ka seda, kuidas väledate näppudega Janka haaras linnapitsatid välja linnapääd taga lendlevatest rüü hõlma-dest.

Linna protokollides see asi on pandud kirja nii, et kaks noort kuid siiski juba väga vana kelmi Janka ja Simpka mängisid selle loo ühisel kokkuleppel. Simpka kui suurem ja tugevam oli see, kes lõhkus ahvi puuri laudad ning Janka oli see, kes viis sellest linnapääd sõnumi. Selles segaduses lootsid nad, et linnapääd pillub oma pitsatid metsa, kust neid Jankal ja Simpkal on kerge saada, või kui ei

sünni seda, siis üldises segaduses on kergem näpata neid ära linnapää ametirüü taskust.

Nagu lugeja juba teab, näpati linnapää pitsatid ära juba siis, kui ta oli alles sääl turuplatsil. Nüüd jääb meil ainult jälgida, kuidas sündis see ahvipüüdmine, millist poldud veel seni nähtud Võru linnas, ei ole nähtud hiljem ja vaevalt kunagi nähaksegi.

Ahv oli roninud ühe maja katuse otsa ja kiskus lahti katuse laudu. Ta urises kurjalt ja pildus alla lauatumpe otse inimeste kaela.

Linnapää teades ahv pidi olema täitsa taltsas ja vagune loom. Linnapää oli teda küllalt söötnud peost suhkruga ja silitanud ahvi selga kuni sabani ning ta oli üpris imestanud, et tema viisakas loom on hakanud tegema niisuguseid tükke. Linnapää hirm ja ahastus oli suur, sest kui juhtub äkki, et pärdik teeb palju kurja, siis see võib pahandada linnarahva nii ära, et vaata, kas sind valitakse siis veel linnapäaks tagasi või ei valita. Ega vist enam ei valita!

Ta aga ei teadnudki, et Simpka oli kõrvetanud ahvi kõhtu nõgestega, mis ajas ahvi lõhkuma ja puistama.

Linnas suurem osa elanikke tundsid kõik, kuidas käidelda loomi. Mõni voorimees tundis väga hästi hobuseid, mõni pereema teadis kuidas käidelda sigu ja lehma, marupeni politseinik teadis, kuidas meelitada lõksu marukoeri, kuidas püüda pärdikut, selles olid kõik ühtviisi rumalad. Ega neil siiski olnud

tarviski murda palju oma pääd, sest kohal oli ju linna targem mees — linnapäa ise, kes päälegi oli looma peremees. Tema poole olid nüüd pöördud kõikide silmad ning tema pidi tegema imet.

Linnapäa sai ka aru, et tähtis hetk oli ees. Kui nüüd temal õnnestub mõne sõnaga taltsutada metsikut ahvi, siis ta kuulsus tõuseb nii kõrgele, et lõhutud katus ei tähenda midagi ja pole muretki sellest, kas teda tagasi valitakse või mitte. Aga kui see ahvi taltsutamine ebaõnnestub, siis on ta palju kaotanud oma alamate silmis.

Ega linnapäa ei julgenudki hakata manitsema ahvi nii huupiäksi. Ta vaatas enne tüki aega hoolega, mida see ahv tegi, ning kui tundis enesel juba olevat küllalt vaimujõudu ahvi võitmiseks, ta tõmbas näojooned karmiks, tõstis kepiotsa taeva poole, ja ütles siis kurja ja käskiva häälega:

„Messalina, kuuled sa Messalina, tule katuselt maha silmapilk!”

Linnapäa nägu oli sel ütlemisehetkel nii karm ja tõsine nagu Moosesel, kui see lõi kaljust vett. Mõnele araverelisele näis, et üksi keiser oskab nii käskida.

Messalina oli selle orangutangi ahvi nimi. Sündiski selline ime, et nagu Messalina kuulis oma isanda häält, nii ta jättis oma kihvadega katuselaudade lahtikiskumise ja veeres katuselt alla nagu kera oma peremehe jalgade ette. Ta roomas linnapäa ees kõhuli

maas nagu mõni süüdlane penikutsikas ning
lakkus pika keelega linnapää saapasääri. Lin-

„Messalina, kuuled sa, Messalina, tule katuselt maha
silmapilk!“

napää tõukas teda natuke saapaninaga, pani
siis ühe jala seljaliviskunud looma rinnale

ning oma kaks kätt põimis oma rinnale sõlme nii, nagu tegi seda kuulus väepäalik Napoleon umbes samal ajal oma lahingutes.

Linnarahvas oli hämmastunud ning igaüks sai aru, et pole vaja korraldada mingisuguseid kiiduavaldusi, sest ei ühegi võrukese nõder suu suuda anda niipalju kiitust, nagu väaris sel hetkel vägev linnapäa Agamemnoonus I. Ainult seda nad taipasid, et ei ole ju linnapäa seisusekohane hakata ise tassima seda metstõbrast puuri, selle töö võtsid enesele kaks linnameest, kes võtsid kinni ahvi kaelarihmast ja tassisid ta kuuri poole tagasi.

Rahu ja kord valitses jälle linnas ning linnapäa sammus koos kaubameestega turu poole tagasi. Kogu see sündmus oli siiski röövinud hea tüki aega. Ei olnud enam märgata kohtagi, kus kohal näitas päike ennast viimast korda. Lääs küll punetas veel vähe, kuid üle taeva oli laotunud pimedus ning mõni üksik täht vilkus ülevalt alla nagu jaaniuss.

Kuu aga oli tõusnud juba Koiola linna poolt ja võttis sihi üle Võru linna Munamäe poole.

Kuidas kuu tõrvati ära ja varastati pitsatid.

Juhtumine ahviga oli levinud väikeses linnakeses juba kõikide kõrvu. Nii need, kes juhtusid seda lugu nägema, kui ka need, kes jäid natuke hiljaks, kogunesid kõik turuplatsile poodide rea ette ja rääkisid õnnelikult möödunud juhtumi üksikasjust. Ka linnapää kõndis sääl ringi, kuid ta ei rääkinud kellegagi, sest suurest aukartusest keegi ei julgenud teda kõnetada. Linnapää mõistis seda väga hästi, kuid ta arvas, et on igapidi kasulik, kui sel puhul ennast rahvale kauem näidata ja lasta ennast vaadata igast küljest. Kahju see ei või tuua mingisugust, aga kasu võib sellest olla seesugust, mida ei või ette aimatagi.

Tükk aega hiljem ilmus laadaplatsile ka Katapultus. Linnarahvas teadis ju, et tema on linnapää vihane vastane ning pani väga imeks, et linnapää vägitegu oli teinud pehmeks isegi Katapultuse kõva südame ja toonud ta kodust välja. Kõik vaatasid ja ootasid, et nüüd Katapultus läheb Agamemnoonuse juurde, raputab tema kätt ja soovib õnne, kuid linnapää muidugi vastab temale viisakalt, et

oh, see polnud midagi, see oli nii väike tühine asi.

Tasane sosin aga käis läbi rahva, kui Katapuhtus kõndis uhkelt linnapääst mööda. Näis nagu linnapää kohta jõudmisel tema selgroog läks raasukese veel sirgemaks, lõuaots tõusis kõrgemale, saapaninad samuti ning ta käsi ei liikunud mütsi ääre poole. Ta sammus linnapääst mööda, nagu oleks see tema kõrval tühi õhk.

„See suur uhkus tuleb kadedusest,“ arvasid linnakodanikud ning mõnegi südames liikus aimus, et ega kadedus ei jäta, kadedusega tehakse vahest ära ka veel muidki tegusid. Jäi nagu südamesse niisugune ootus, et millise vembu nüüd Katapultus välja mängib.

Ega need linnainimesed rumalad polnud, nad oskasid olukorda hinnata päris õieti. Katapultus oma meelest oleks ka tõesti midagi teinud, kui tal poleks olnud kavas see ettevõtte, mille ta õpetas ära Jankale ja Simp kale.

Laadapäevad on linnas suured pidupäevad. Linnainimesed, kes oma eluajal üksteise nägusid vahtinud tüütuseni, tunnevad kohe mingit elevust, kui linna on saabunud uut rahvast. Siis on jälle võõraid, keda maksab vahtida ja kellega on huvitav otsida tutvust. See pärast keegi ei mõtelnudki magamaminemisele, jalutati mööda homset laadaplatsi, pisteti tänavanurkadel ninu kokku ja elati juba kuidagi kaasa suurele sündmusele.

Seda kõike soodustas võrdlemisi valge

ilm, sest kuu oli tõusnud üles laiana nagu taarivaadi põhi ja punasena nagu suur härjasilm. Seepärast oligi ümberringi nii valge, et keegi ei astunud teise varvastele.

Linnainimesed ei vahtinud taeva poole üles, sest kõik olid arvamises, et selgi õhtul taevas pää kohal oli see sama, mis igal teiselgi aasta päeval. Küll aga oli maal vaadata uusi poode ja inimesi ning sellepärast linnarahvas ei pannud tähelegi, et sel silmapilgul, mil kuu oma ujumisega jõudis just kiriku kuke kohale, kaks musta poissi värvipoti ja pintsliga tulid välja kirikutorni kõrgeimast luugist ning enne kui kuu jõudis kirikutornist mööda, ta nägu oli tõrvatud üleni mustaks. Laia pintsliga oli maalitud mustaks kui pigi kuu otsaesine, silmaaugud ja nina, ainult alumise lõua otsa küljes oli jäänud puhtaks üks pisike laiguke, kuid sellest ei tulnud mingit valgust.

„Kuutõrvajad, kuutõrvajad, vaadake kuutõrvajad tõrvasid kuu ära!” hüüdsid mõned, kes olid asja siiski märganud, kuid säälsamas hakkas kostma kõigist üle Katapultuse hääl:

„Mis kuutõrvajad, kas teie näe oma silmadega, et on kuuvarjutus? Jookseme nüüd ruttu kõik linna äärde torni, enne kui kuu jõuab sinnakohta ning mööda minnes näeme kõik, kes seda kuud õieti varjutamas käib. Tulge ruttu, jookske kõik! Lähme torni, säälnäeme ilmailmet!”

Rahvas pistis murruna jooksema linnaäärse sõjatorni poole, ning olid laadaplatsilt juba

mõnikümmend sammu, kui neid äkki peatas
kirikutorni otsast kostuv vile, kõik peatusid

Laia pintsliga oli maalitud mustaks kui pigi kuu
otsaesine.

hetkeks ja vaatasid kirikutorni otsa. Sääl lii-
kus üks väike kogu, hüppas kukesaba viima-

sele tripule ning hoides ühe käega kinni selle viimasest sabasulest, teise käega ulatas veel kuu servani ning äkilise liigutusega pööras kuul teise poole pääle.

Hele valgus täitis maailma. Seda võis võrrelda umbes päikese valgusega, sest see kuu külg, millega ta paistis varemini, oli juba kulunud küllalt läbi, oli jäänud tuhmiks, kuna värskelt päälepoole pööratud külg oli uus ja hele. Selles valguses kõik võisid näha, et selle kuu ümberkeeraja ei olnud keegi muu kui väike poiss Jaakus, seesama, kellele linnapääl eile keelas andmast korterit.

Kuid veel palju muudki nägi linnarahvas ja kaupmeeskond selles äkkitekinud valguses. Nad nägid, et üksijäetud poodide vahel liikusid ringi kaks poissi ajades kottidesse siidiriideid ja sealiha, laadasaia ja linnumagusat. Targemad mehed tundsid kohe ära, et need olid just samad poisid, kes käisid kirikutornis ja tõrvasid ära kuu.

Vanasti inimesed ei olnud nii kõvasti ja kõrgesti haritud kui praegu, kuid sellega ei ole sugugi öeldud, nagu oleks puudunud neil mõistus ja õige arusaamine asjast. Ilma selletamatagi oli ju selge, et siin oli lavastatud suurem kokkumängimine ja kahjutegemine, milleks äkki poisid ronisid kirikutorni otsa ja määrisid kuu mustaks? Ikka kindlasti selleks, et pärast tühjendada poode! Aga kes oli see, kes pimedas tulles hakkas meelitama rahvast poodidest eemale? See oli Katapultus.

Aha, ka Katapultus mängib nende poistega kokku! See oli siis kolme kelmi ühine nõu ja tegemine.

Kuid mis oleks olnud siis, kui see kaval nõu oleks läinud täide? Nuttu ja pisaraid oleks siis olnud linn täis ning kaupmeeste süda oleks närinud sees kuni elulõpuni. Aga kes takistas selle kurja teo täideviimist? Seda nägi ju igäüks, et see oli Jaakus, kes keeras kuule pääle uue ja kulumata ja ka mustaks värvimata poole.

Nii arutasid linna vanamehed, kellel pikade eluaastate jooksul on kogunenud pääludesse nii palju tarkust, et väljastpoolt vaadates ei saa arugi. Et nad olid linnainimesed, kellel terve eluaeg on olnud kellega ajada juttu, mitte aga mõned maainimesed, kes vahest hulkade nädalate takka näevad mõnd võõrast inimest ja seetõttu unustavad kõnelemise peaaegu hoopis, või venitavad sõnu aegamööda nagu köienööri, siis nad olid saanud nende mõtiskelude sisu ütelda juba edasi ka noorematele ja väledajalgsetele, kes siis kohe jooksid poodide vahele ja nabisid poode rüüstavad poisid kõigi kottidega kinni.

Nad toodi turuplatsile kõigi oma kottidega, viimaseid tühjendades selgus, et nemadki olid ajanud oma kotti ainult neid asju, mida linnapää oma asjatundja näpuga ja kogunud suuga oli tunnistanud hääks ja löönud templi pääle. Sellest võis järeldada, et kuigi Katapultus oli suur Agamemnoonuse vastane,

salajas tema oma abilistega siiski pidas lugu Agamemnoonuse tarkusest ja valis endale saagiks ainult linnapää poolt tunnustatud jõutoite.

Igäuks sai oma asjakese muidugi kätte, kaduma ei läinud midagi. Rõõm oli rahval suur, nähes jälle oma lihasinke, mis juba olid poolel teel kadumaminemisel. Igäuhel on oma asi armas, olgu see siis seasink või jõulukink.

Aga Jankat ja Simpkat hoiti kõvasti kinni. Linna politseimeister tuli juurde ja näpistas poisse kõrvalehest. Tema oli seadusevõimu esitaja ning seadus lubas temal seda teha. Näpistamist tundes poisid tegid ette niisuguse näo, nagu teevad muudki poisid, kui neid kõrvast näpistatakse.

Kui kotti aetud asjad olid jälle toimetatud oma kohtadele tagasi, siis rahvahulk kogunes juba nii tihedalt Janka ja Simpka ümber, et need ei võinud enam mõeldagi põgenemisele. Kui ümberringi oli jäänud juba enam-vähem kõik vaikseks, siis linnarahvas vaatas küsivalt Agamemnoonuse otsa nagu oodates, et see peab nüüd asuma ülekuulamisele ja kohutumõistmisele.

Linnapää vaatas veel kord üle rahva päade, köhatas hääle puhtaks ja astus siis ühe sammu ette. Tal polnud küll seljas see suurvorm, millises ta esines linnavolikogu koosolekul, kuid mõned ametimärgid, nagu suur türgi mõök ja keisrinna Katariina poolt kin-

gitud ränikivi värgiga püstol olid tal vööil. Ta vaatas tüki aega poistele teravalt silma, puuris pilguga nende südame juurteni läbi ning ütles siis:

„Paha tegu on tehtud, kuid kõrgemate vägede tahtmisel on seda siiski saadud väärata. — Ütelge nüüd, poisid, kas teil pole häbi minna ja tõrvata kuu mustaks! Kas see üldse on ristiinimese töö? Ja kas teie olete kasvanud üles need sead, kelle sinki teie tahtsite viia ära? Kas need kalli riide tükid ja suure raha eest müüdavad magusad asjad olid tehtud ja kauge maa tagant siia veetud teie jaoks või mis? Kas teie arvate, et need kõrgeaulised kaupmehehärрад, kes on austanud meie linna oma küllatulekuga ja kelle habemetes on juba halle karvu, kas need on näinud oma vaeva teie pärast, kes te näete välja nagu põrguvürsti nooremad sellid, kellel ei ole ilu ega au, ei teadust ega headust?”

„Hästi öeldud,” kuuldus rahva hulgast ütetus, kui linnapää pidas oma kõnele vahet.

Kuid linnapää jätkas veel:

„Nüüd on teie suud nagu selget savi täis, et teie ei saa teha lahti oma ninaalust auku. Öelge siis vähemalt seda, kus olete õppinud kuutõrvamist? Kas oli see esimest kord teie elus? Või olete juba mitu korda teinud seesugust rumalat tempu. Kas see varguse mõte sündis teie oma pääs, või oli teil üks kuri nõuandja, kelle kavala nõuande järele teie talitasite.”

„Katapultus käskis,” ütles Simpka.

„Aha, Katapultus, seda me arvasime isegi. Tema'p see oligi, kes kutsus meid kõiki sõjatorni otsa.”

„Või Katapultus! Kas otsisite ise temaga tutvust, või kuidas teid saatuse teed on viinud kokku?”

Katapultus saatis meile maale sõna, et tulgu meie linna temale abiks. Linn olevat täitsa käest ära ja inimesed olevat raisus. Üksi tema ei saavat linnas luua mingit korda. Seepärast kutsus meid appi ja meie tulimegi.

„Kui nii, siis on suurem süü Katapultusel, kelle nüüd toome ausa linnarahva kohtu ette. Teile aga teen mina järgmise otsuse: kolm aastat käib üks väljaõpetatud linnapolitseinik teie kannul ja nagu näpu kuhugile külge pistate, nii saate vitsakimbuga vastu sõrmekonte. Kolme aasta pärast jätame teid ilma valveta ja kui teie siis kolme päeva jooksul pole midagi näpanud, võetakse teid linnakodanikkude hulka vastu. Aga kui teie siis kolme päevagi ei suuda elada ilma näppamata, siis paneme teid ühte puuri minu orangutangi Messalinaga ja teid hakatakse mööda laatu näitama nagu ilmaimet. Selle otsuse kirjutan kohe valmis.”

Paljapääga linnasekretär Joone Jaan hüppas kohe rahva hulgast välja ning hakkas suure hanesulega kiskuma kirjutusejooni laiale paberile; kui kohtuotsus oli pandud kirja, ta kirjutas alla ka nime ning nimele tõmbas

alla pika mitmekeerulise kriipsu, mis tegi tema allkirja väga ilusaks. Nii on kõikide maailma sekretäride komme vanast ajast päale ja nüüdsestki edasi ja igavesti.

Nüüd oli kord linnapäälgi panna oma nimi kohtuotsuse alla. Ta keeras oma parema käe varruka küünarnukist palju kõrgemale, kehtas õlad raskest rüüst lahedaks, torkas hanesule pikasse tindipudelisse, raputas siis liigse tindi selle küljest muruplatsile maha ja maalis kohtuotsusele alla pikkade tähtedega:

Agamemnoonus I

Võru linnapäa ja keisri kohtumõistja.

Selle tähtsa toimingu lõpetanud, linnapäa viskas sulle sekretäri poole, kes selle püüdis kõrgest õhust kinni imeosavasti. Linnapäa ise vaatas ringi ümber rahva, et missuguse näo inimesed nüüd teevad, kui näevad, kuidas linnapäa kinnitab oma kohtuotsuse, ja kiskus oma nimele alla veel suuremad kõverad jooned kui sekretäril on õigus teha.

Rahvas vaatas seda kõike päält tõsise vaikimisega ja sügava aukartusega. Väikeste laste silmad jälgisid iga linnapäa liigutust, ning kõik, mis nad linnapääst nägid, jäi nende eluks ajaks meelde.

Kuid linnapääl oli rahvale näidata veel tähtsam ja tõsisem toiming, nimelt kohtuot-

susele pitsati allalöömine. Ta vaatas veel kord ringi paljutöotava näoga, et igaüks nüüd teaks panna tähele, mis hakkab tulema. Siis ta sirutas oma käed mantlitaskusse, et võtta välja pitsatid, kuid ta nägu jäi nii nõutuks, nii haledaks ja kohkunuks, kui ta leidis, et pitsateid taskus ei ole.

Otsekohe linnapää veel ei heitnud meelt, sest ega ei valitagi harilikult linnapäädeks seesuguseid mehikesi, kes ruttu kaotavad oma meeleskindluse. Linnapää oli ju veel teine mantlitasku ja pääle selle veel hulk pisikesi taskuid kuuel, vestil ja pükstel, kuid ikkagi nii suured, et pitsat neisse võis vabalt mahtuda sisse. Sellesse teisesse mantlitaskusse linnapää sirutas nüüd oma käe.

Aga säälg ei olnud pitsatit.

Teiste väiksemate taskute läbikobamine käis juba kiiremini ja peab ütleva, et täitsa ilma linnapääliku väärikuseta ta kobas neid taskuid niisama kiiresti nagu mõni inimene meie päevil, kui äkki leiab, et miski asi on kadunud. Veel kord linnapää otsis läbi kõik taskud, ning ta laskis hoopis meelest, et tema oma alamad seisid ümberringi, sest ta kiskus oma taskud pahupidi välja rippuma, ning kõik linnarahvas nägi, et linnapää taskupõhjades leidub niisama natuke peenikest prügi nagu nendegi taskutes. Mõni võib-olla arvas varem, et linnapää taskute põhjas on kas kuld- või hõbepuru.

„Kes teie seast on mu pitsatit näinud?”

Rahvas seisis nõutult, siis kuuldus viimaks mitmelt poolt hüüdeid:

„Mina olen, mina olen!”

Linnapää nagu läks hoopis rõõmsamaks, sest ta nägi, et hüüdjad olid kõik linnavolinikud ja tema sõbrad. Küllap need siis leidsid kadunud pitsati ja võtsid oma kätte.

„No andke ta siis siia!”

„Meie ei saa anda, sest meie ei tea, kus ta on. Aga näinud oleme küll. Alles eile nägime, kui sa kinnitasid linnavolikogu protokoli.”

Linnapää nagu muutus vihast päris kahvatuks. Tema oma hädas küsib rahvalt pitsati järele, kuid rahvas teeb vastu lapsenalja. Seisa siin üksi oma hädas ja midagi ei oska võtta ette!

„Mina olen näinud,” hüüdis üks tasane hääl rahva hulgast.

„Kes see veel sää! hüüdis?” hüüdis linnapää.

„Mina, mina!”

Väike tütarlaps ilmus linnapää ette.

„Mina nägin, kui see Janka andis pitsati pulgad õnu Katapultuse kätte. See oli natuke aega enne seda, kui tõrvati kuud ja just siissa-

ma, kui sina, ülikõrgesti austatud linnapäa, jooksid püüdma oma ahvi.”

„On see tõsi või?”

„On tõsi küll. Küsi Janka käest järele.”

Janka ei lasknudki enam küsida, vaid hakkas ise seletama:

„Andsin jah need pitsati pulgad onu Katapultuse kätte. Tema tahtis neid saada, sest temal olevat vaja kirjutada keisrile palju kirju linna asjade parandamiseks.”

„Seda see Katapultus ähvardas eile,” so-
sistas rahvas.

Linnapäa mõtles tüki aega ja avas siis oma suu:

„Ah nii on siis asjad! Siis on pitsatid Katapultuse käes ja tema vist praegu juba kirjutab keisrile kirju. Aga teie, mu poisid, Simpka ja Janka, kes te olete, teie olete saanud väga kerge karistuse, ning see on veel õnn, et mul pole pitsatit selle kinnitamiseks. Nüüd saab seda otsust veel muuta. Aga nüüd ma teen juba niisuguse otsuse, et panen teid kolmeks aastaks ahviga ühte puuri, kroonu pitsati varguse eest on vist nähtud ette niisugune trahv.”

Janka ja Simpka olid muidugi juba orangutangi ahvi näinud ning teadsid, et see on väga kuri loom. Nende silmadesse ilmusid

pisarad, suured nagu tuimunad, ning mõlemad hakkasid nutma väga haleda südamega. Selle juures kuuldus, et Janka nuttis heleda häälega, mis oli nagu kevadise pajupilli vile, Simpka aga nuttis jämeda häälega, mis kuuldus nagu mõne nüüdisaegse väiksema masina undamine. Pisarad olid aga mõlematel ühesuurused.

Linnapää märkas, et rahva süda hakkas poiste nuttu kuuldes haledaks minema, ning talle tekkis kartus, kas viimaks rahvas ei hakka nuruma poistele karistuse kergendust. Linnapää aga ei või oma sõna võtta tagasi, aga kui ta seda ei tee, siis rahvas pole rahul ja jälle on häda. Seepärast ta andis käsu oma ülempolitseimeistrile poiste äraviimiseks.

Seda ei suudetud veel siiski teha, kui äkki Jaakus ilmus linnapää ette. Ta ütles nõnda:

„Sügavasti austatud linnapää, ära lase neid poisse viia ära ja luba nendele see esimene karistus, kui nemad aitavad otsida üles Katapultuse, sest minu arvates on Katapultus seesugune mees, keda ei ole kerge tabada.”

„Vaata see on hoopis teine jutt,” ütles linnapää. „Niimoodi võiks juba teha... Kas teie, Simpka ja Janka, kes te siin olete, tulete appi Katapultust püüdma?”

„Tuleme küll! Meie teame kõik tema peidukohad. Meile ei meeldi olla ahviga ühespuuris.”

„Sellest saan mina väga hästi aru, sest mulle endale ei meeldiks ka,” ütles linnapäa, „aga teate ju, et mina ei saa teha midagi oma südame järele, vaid kõik peab teema keisri seaduste järele.”

„Õige ta ju on,” ütlesid Janka ja Simpka ning nii nemad kui ka linnarahvas jäid otsusega väga rahule.

Mis sündis veel kuni hommikuni.

Jällegi väärrib märkimist see, et kuigi vanasti targad teadused ei olnud arenenud nii kaugele kui meie ajal, siiski palju asju osatt saata toime imehästi. Võru linnas ei olnud kunagi veel juhtunud suuri tagaajamisi. Nii tark kui linnapää Agamemnoonus I ka ei olnud, siiski kurjategija kinnivõtmise kunstis ta oli küll täitsa tume võhik. Ometigi ei jäädud säääl kimpu. Sest Katapultuse kinnivõtmise plaani haudumise juures astus ette Tartust kohale tulnud kaupmees Tukat, kes ütles enda olevat teeninud keisrinna Katariina sõjaväes ning seepärast teadvat väga hästi, kuidas võetakse kinni kurjategijaid. Sellise kogenud mehe leidmine oli linnapääle suureks kergenduseks, ning ta andis selle ettevõtte ülemjuhatamise selle võõra kätte.

See valis välja rahva hulgast pikemad mehed, seadis nad nelja ritta ning pani ette kaks trummimeest. Ise ta astus kõige ees ja lõi kätega takti, kuidas astuda. Linnapää vaatas seda äraminekut tänavanurgalt päält ning temal tekkis kahtlus, kas seesugune asi on siiski kõigiti korras?

„Pidage kinni!” hüüdis ta.

Linnapää käsku pidi täitma ning püüdjate vägi peatuski silmapilk.

„Ma ei tea neist asjust just palju, kuid mina arvan, et kui minna niisuguse müraga, siis Katapultus jookseb eest ära.”

„Õige,” ütles ülemjuhataja Tukat. „Meil tuleb panna need Simpka ja Janka kõige ette. Kui siis Katapultus märkabki, siis ta arvab, et on omad mehed.”

Värske sõjavägi Simpka ja Jankaga ees hakkas jälle marssima. Trummimehed põrutasid trummi ning rahvas jooksis kahel pool tänavat kaasa. Ka linnapää kõndis silmnäolt järele, mõteldes, et ega igasuguse töö tegemine olegi linnapää asi, sest linnapää peab valitsema, teised aga tehku töö.

Siis juba varsti nad jõudsidki Katapultuse maja lähedusse. Ülemjuhataja korraldusel piirati maja kaugelt sisse ning joosti siis tormi, selle juures iga mees pidi karjuma hurraa ja keerutama malakat käes, nagu seda tehakse sõjas.

Pikake see maa siis tormijooksuks oligi? Katapultuse ühekordne puukindlus oli varsti vallutatud ja otsitud läbi viimse urkani. Katapultust polnud kuskil.

„Kus on Katapultus?” arutasid mehed.

„Aga kus ta mujal on kui maa-alustes käikudes,” vastasid Simpka ja Janka.

„Missugustes maa-alustes käikudes?”

„Noh ikka nendes, mis Katapultus enda jaoks kaevas. Kas teie siis ei teagi, et kõik need ajad, mil Katapultust polnud väljas näha, ta kaevas maa-aluseid käike?”

Mehed ei uskunud poiste juttu, aga siis sääl samas Simpka lõi jalaga maast laiali heinapuru ja ilmus nähtavale ilus lai trepp, mis viis sügavasse maa põhja.

Niisugust asja polnud Võrus keegi kuulnud ega näinud. Alles oli küll tookord veepeälne tee, pikk vaiastik ühendatud plankudega, mis viis linnast Roosi saarele, kuid maa-aluseid teid linnarahva teades seni olid kaevanud üksi hiired, rotid ja mutid, kuid need olid imepisikesed.

Mehed ülemjuhataja juhatusel astusid alla maa-alustesse käikudesse. See oli tehtud väga targasti, et mehi läks maa-alla väga palju, sest kaval Katapultus oli oma maa-alused käigud kaevanud nii kavalasti, et üksik võõras inimene oleks võinud eksida neisse ära. See tee oli sajarahuline nagu ämblikuvõrk, sopiline nagu mõni väga sopiline asi, ning kui mehi poleks jätkunud iga käigu jaoks, siis otsimisest poleks tulnud küll midagi välja. Nüüd aga käidi kõik kohad hoolega läbi, kusjuures tehti valgust pritsimeestelt laenatud tõrvalontidega. Olles juba õige tükk maad käikude avausest kaugel, võis märgata, et teede rägastik ei ole enam nii keeruline ja väiksemad teeharud, mis olid tarvilikud jälgede peitmiseks olid alles pooleldi valmis kaevamata.

Nende juures leidusid veel korvid ja kastid, millega Katapultus väljakaevatud mulla kandis öösiti järve. Viimaks, see oli juba õige kaugel, oli veel alles üks ainus suur pääsetee, selle seintele oli söega tõmmatud kriipsud nendele kohtadele, kuhu Katapultus kavatses kaevata üksikuid teeharusid.

Ühes kohas meeste kõrvu kostis kange vulin.

„Nüüd oleme emb-kumb, kas järve all või läheme alt Võhandu jõe,” arvas üks linnamees.

„Ei, see ei või olla, et meie oleksime jõe või järve all. Vesi tungiks meile läbi maa kaela.”

„Haa, nii tark sa oled! Kust sa selle oled võtnud, et vesi tungib läbi maa allapoole? Mina võingi sulle näidata iga allika ja lättekese juures, et vesi just tungib maa alt ülespoole.”

„Kas vihm ka sajab alt poolt ülespoole?”

„Loll, vihm sajab õhust. Aga meie ei rääkinud siin mitte õhust vaid maast.”

Pikalt siiski vee kippumise suundade üle ei vaieldud, sest see polnud päevakorral. Suuremat hulka mehi huvitasid palju rohkem need suured saapajäljed, mis olid näha maa-aluse koopa põrandal. Oli just tunda, et saapa ninaga oli paiguti kistud üles värsket mulda, kui keegi oli teinud sääl õige pikki samme.

„Aha, rebane on lõksus! Nüüd saame ta varsti kätte,” rõõmustasid mõned.

„Ei maksa veel uskuda, et on käes. Kül-
lap sellel maa-alusel teel on ka teine ots ning
Katapultus võib olla sellest juba väljas ning
jookseb metsa poole.”

„See võib ka õige olla. Siis muud kui lit-
sume meiegi päkki pisut kiiremini.”

„Viskame varvast jah,” öeldi meeste hul-
gast, ning siis algas maa-aluses käigus nii kii-
re jooks, nagu seda võimaldas pime ja konar-
line tee.

Meestel ei olnud aega imestadagi, kui
pika käigu see Katapultus oli jõudnud kae-
vata valmis. Kui nad oleksid saanud mõ-
telda, siis nad muidugi oleksid tuletanud
meelde, et Katapultus oli jõukas mees ja mis
tal ajaviiteks muud teha oligi kui kaevata
käiku. Meestel polnud aimugi, kui sügaval
nad viibisid maa all. Sellest hakkas neil ai-
mu tekkima alles siis, kui tee hakkas järsku
kerkima üles nagu Munamäkke. Siis mehed
märkasid küll, et seni oligi kerge joosta nagu
pärimäge.

See ülesjooksmine läks juba pisut aegla-
semalt, kuid mehed rühkisid siiski, sest põ-
geneja saapajäljed olid igal sammul selgesti
näha.

Ükski tee maailmas pole lõputu ja ka
maa-alused teed pole need kõige pikemad.
Varsti kaunis kaugele ette loitev tulekuma
valgustas meestel jällegi treppi, mis võis viia
altpoolt üles. Jõudes trepi juurde, mehed
nägid, et selle ülemisel astmel istus Kata-

pultus, olles tõmmanud enese küüru vastu
trepikäigu lage.

Meestel ei olnud aega imestadagi, kui pika käigu see
Katapultus oli jõudnud kaevata . . .

Ta püüdis asjata tõsta üles avause kaant.
„Anna alla, Katapultus, ega vastupanu
ei aita!” hüüdis Tukat.

„Kui ei anna alla, siis läheb asi pahasti,” ähvardasid teised.

„On näha jah, et vastupanu ei aita,” ütles Katapultus. „Kui teie ka seda soovitate, siis ma ei hakkagi vastu. Peame parem ühiselt nõu, kuidas saame siit välja, sest milgi arusaamatul kombel täna see ülemine luuk ei avane sugugi.”

„Aga enne võtame sinu kinni,” ütles ülemjuhataja.

„See on endastki mõistetav,” ütles Katapultus, „aga ma tahaksin küll saada siit otsekohe üles, sest maa-alust käiku pidi nii pikka maad tagasi minna ei ole suurem asi.”

„Kui kaugel meie siis oleme juba?” küsisid linnamehed.

„Ei mitte kaugemal ega lähemal, vaid just Kirumpää kantsi all. Kui me saaksime siit luugist välja, siis näeksime seda ise.”

„No näed, kas ma ei ütelnud sulle, et maa-aluses käigus võib kõndida läbi jõgede ja järvede alt?”

See teine mees, kellele seda üteldi, ei lausunud enam sõnagi.

Ülemjuhataja läks nüüd omakorda avause kaane juurde ja koputas sellele õige kõvasti. Hetk hiljem ülalt koputati vastu.

„Kes sääl üleval on ja hoiab ust kinni?” hüüdis ülemjuhataja.

„Mina,” vastati ülevalt.

„Ütle selgemalt, igaüks inimene on mi-

na. Kust meie võime teada, kes see mina sääl on.”

„Ütle enne, kes oled sina, siis ma ütlen, kes olen mina,” vastati ülalt.

„No hää küll, ma ütlen siis ära, kes olen mina, mis me jonnime. Mina olen linnapäa Agamemnoonus I-se sõjaväe ülempäalik Tartu linna kaupmees Tukat. Ütle nüüd, kes oled sina?”

„Minu nimi pole tähtis, aga ukse võite nüüd avada küll.”

Ülemjuhataja kaupmees Tukat toetas oma tugeva turja vastu avause puulage ning see tõusis nagisedes kõrgemale. Päikese valgus tungis maa-alusesse käiku.

Aga kes oli see, kes hoidis kinni avause väljapääsu?

Sääl polnud muud kedagi kui Jaakus ja Sirje, kes seisid kahekesi, hoides kinni teineteise käest.

„Meie istusime siin õekesega kahekesi. Kuulsime küll, et all keegi rabeles, arvasime, et on mõni kuri vaim. Meie kadunud emakene aga õpetas meile, et pole hää, kui kurje vaim on palju maailmas liikumas. Seepärast meie siit pealt ära ei läinudki, enne kui kuulsime, kes all on,” seletas Jaakus süüdlase näoga.

„See oli siiski väga hästi tehtud... Tulge nüüd ruttu välja kõik, näete, päike on juba tõusnud ja vaadake, kuidas kuu teisel pool metsa ääres juba vastu männilatvu hõõrub

eneselt tõrva maha. Kui vihma tuleks, siis oleks ta varsti puhas," seletas ülemjuhataja.

Rahvast vooris maa-alusest käigust alatasta välja, näis, nagu lõppu ei tulekski. Kogu varemete kungas oli juba rahvast puupüsti täis ja ikka tuli veel uusi juurde. Selgus, et terve linn ja kõik laadalised olid joosnud maa-aluse käigu ühest otsast sisse ja teisest välja.

Nii need kuulsad Võru maa-alused käigud avastatigi.

Nähti, et kuu hõõrus ja küüris end hooliga Kubija männikulatvades, pesi end kastega ja niisutas uduga. Päris puhtaks, nagu seda igauks võib näha, pole ta saanud tänapäevani.

Linnapäa kadumine ja tädi Josephine õudne unenägu.

Maailmas võib panna tähele, et kui kellegi mõni asjake on õnnestunud hästi, siis tema rõõmul ei ole enam mingeid piire ja ta arvab, et nüüd on kõik hästi kuni maailma lõpuni. Aga säälsamas, kui see rõõm ei ole veel kestnud kuigi kaua, selgub, et vara oli kõik see hõiskamine ja hoopis uus häda on astunud teele risti ette säält, kust seda kõige vähem võis oodata.

Säärane lugu juhtus just võrukestega sel laadapäeva hommikul. Nagu me teame, nemad alustasid Kirumpää kantsi juurest tagasitulekut linna suure rongikäiguna. Kõikide meeled olid elevil suurest võidust Katapultuse üle ja ka sellest, et linna pitsatid saadi kätte tema vestitaskust. Linnatulekul andis rahvale palju jutuainet veel need uued avastatud maa-alused käigud. Ühed arvasid, et need tuleksid ajada kinni, kuna nende kaudu võib tekkida tulepurskamine maakera sügavusest, teised jälle pooldasid maa-aluste käikude allesjätmist, et linnarahval oleks kuhu minna peitu kõige palavamal suveajal.

Linna juures tekkis aga rongikäigus seisak, kuuldus, et ülemjuhataja rongikäigu eesotsas tegi mitmesuguseid korraldusi. Kaugelolijad tema kõnet ja korraldust ei kuulnud, nägid vaid, et ühe kaupmehe magamistoast toodi välja padi, mis pandi linnasekretäri sülle. Padjale pandi taasleitud linnapitsatid ning niiviisi mindi edasi, et pakkuda kalleid esemeid tagasi nende seaduslikele hooldajaile.

Linna tänavatel rongikäigu ette pandi trummimehed, kuid nii, et iga trummi jaoks oli kaks lööjat. Trummid tõsteti küljeli ning üks tagus vastu trummi alumist, teine vastu ülemist külge. Nii oldi sunnitud toimima tookord Võru linnas valitseva muusikariistade vähesuse tõttu.

Kui suureke see Võru linn siis on? Nendel vanadel aegadel ta oli veel väikesem. See pärast jõuti ruttu linnapää maja ette pärale ning jäadi ootama, kunas linnapää avab oma akna ja võtab rahva tervitused vastu.

Linnapääd ei tulnud. Selgus veel rohkemgi, et linnapääd üldse polnud kodus. Ükski inimene ei teadnud ütelda, kuhu ta oli läinud.

Rahvas nurises kõvasti, et mispärast linnapää pole kodus niisugusel tähtsal puhul; et kuhu see kõlbab, et kogu linnarahva suur rongikäik on tehtud asjata. Siit ja säält juba inimesed hakkasid nõudma, et mindagu ja otsitagu linnapää üles ja toodagu vaatama

seda aupakkumist ja pitsatite kojutoomist. Ega teinekord niisugust asja enam ei näe, sest raske on saada linnarahvast nii üksmeelselt tänavatele välja. Mindagu ja otsitagu. Suureke see linn siis on! Ega linnapää linnast ometi välja ei läinud. Kui oleme suutnud kogu öö olla jalul, küll siis selle natukese aega suudame veel oodata.

Rahva hulgast astusid välja targemad mehed, kes tundsid linna nagu viit sõrme. Nad jooksid laiali, igauks omale poole, vahetisid, silmitsesid, nuuskisid, küsitlesid ja hüüdsid, käisid majad läbi, otsisid õued, vahetisid jälgi, kuid linnapääd ei leidnud. Osa neist jõudis tagasi kurva näoga, osa aga väga ärritatult.

„Linnapää on kadunud!” hüüdsid nad rahvale juba kaugelt.

Suur ehmatuse ja hirm läbistas rahva. Linn oli seisnud oma koha pääl juba mitu aastakümnet, kuid kordagi polnud juhtunud seda, et linnapää oleks kadunud. Silmapilk rahvas pistis omavahel ninad kokku ja hakkas harutama, kuhu võis kaduda nende kallis linnapää. Mõned targemad arvasid, et linnapää vist on sõitnud keisri juurde mõne tähtsa asja pärast, mõned jälle kartsid, et linnapää on uppunud järve ära. Siis aga nähti, et ühe maja katusele oli roninud üles linna unenägude seletaja tädi Josephine, kes jutustas katuse otsast linnarahvale järgmise unenäo:

„Mina nägin täna öösel unes, et minu must kana tikkus väga hauduma. Kui must

Siis aga nähti, et ühe maja katusele oli roninud linna unenägude seletaja tädi Josephine...

kana tikub hauduma unes, siis see ei tähenda hääd. Valgel kanal oleks hoopis parem tä-

hendus. Küll mina keelasin teda ja valasin talle kaevust külma vett päale, kuid tema ikka, kuripatt, muudkui käis ja kokutas mööda õue. Oli viimaks kadunud ei tea kuhu ning mina vaeneke muudkui tõmbasin otsima. Ja mis te arvate, mis sest asjast sai? Sai seda, et mina otsin ja vaatan, sorin kõik kohad läbi, kuulatan siin ja sääl, kutsun ja meelitan, aga teda ei tule kustki enam välja. Viimaks mõtlen, et egas riivatu viimaks pole saanud hukka? Otsisin, otsisin veel ja viimaks läksin väga kurva meelega oma tupp. Toas nutt kippus päale ja läksin sahvrisse otsima nuuskpiiritust nutu peletamiseks. Ja mis ma näen oma silmaga? Sahvris nurgas minu kummut lahti ja minu must kanakene istub kahe alleshoitud lihavõtte muna pääl ja vaatab nii armsalt mulle silma. Mõtlesin: „Oled nii armas kui sa oled, aga munade päält tõstan su ära.” Tõstsingi ära, aga mis te mõtlete, mis oli sääl all? Ühe munakese ta oli jõudnud juba välja haududa, teine muna oli mäda. Väikse tibukese jätsin elama, aga mädamuna lõin katki.”

„Jäta sina sääl katuse otsas oma mädamunajutt!” hüüdis keegi talle alt.

„Sa enne kuula lõpuni, siis ütle, kas jätan või mitte. Las ma seletan teile ära, mis see unenägu tähendab? See tähendab seda, et linn olen mina, must kana on suur mure, mis tuleb linna päale, aga sest murest sünnib uus rõõm, see tähendab, meie saame uue lin-

napää. Mädamuna — see tähendab, et endine linnapää on saanud hukka.”

Sügav vaikus valitses pärast seda kohutavat unenäo seletamist.

„Ega nalja ei ole, kui ta viimaks nii ongi. Unenäo seletajad neid asju teavad väga hästi.”

„Ei oleks võinud uskuda, et ta nii vara pidi siit ilmast lahkuma. Aga küllap vist ikkagi see pitsatite mure murdis tema maha, meie hää ja vaga Agamemnoonuse. Oleks ta pool tundi veel pidanud hinge sees, asi oleks olnud jälle hää.”

Kurvalt ja lootusetult rahvas valgus linna laiali, mõned, et asuda oma töö juurde, teised aga ,et asuda veel hoolsamale linnapää otsimisele.

Puust linnapää lühike valitsemine ja selle lõpp.

Kes on näinud maailma laatu, need teavad, et mõnikord, kui ilm on halb ja sajab vihma, siis inimesed, kes sõitsid laadale, ei tunne sest mingit mõnu ning mõtlevad, kuis rutem sõita koju tagasi. Nagu igav ja kurb on siis laad. Seesugusel puhul võiks kergesti leida aset linnas mõni kurb sündmus, sest kurvastamine ei oleks inimestele siis sugugi nii tülinaks. Teinekord aga ilm on väga ilus ja rahvast on tulnud kokku väga palju, laad peaks nagu õnnestuma kõige paremini, aga ei saa rõõmus olla, sest äkki on linnapää kadunud. Need asjad käivad kõik nii nagu juhtub ning keegi ei tea, mis kunagi võib vahel juhtuda.

Linnaprouad ja preilid juba kandsid musti riideid ja härrad pühkisid pisaraid. Maarahvas, kes hääde lootustega sõitnud linna, nägi, kuidas targemad inimesed linnas kurvastasid ning nemadki püüdsid teha targematele järele, ainult väljast sõitnud kaupmeestel oli hing täis, sest kurva meelega inimestel ei olnud ostmiselusti.

Lõuna paiku aga tekkis imelik sosin turuplatsil ja linnas. Kuskilt oli pääsenud lahti jutt, et linnapää siiski on elus ja terve ning õhtupoolikul laadaplatsil toimub kohtumõistmine Katapultuse üle. Kust see jutt oli läinud välja, seda keegi ei teadnud, küll aga igauks oli seda kuulnud ja seda usuti ka, kuigi keegi polnud veel linnapääd näinud. Inimesed arvasid, et ega seadus ei nõuagi seda, et linnapää peab seisma alati rahva silma ees. Ta võib olla vahepeal ka ükskõik kus, see tema enda isiklik asi. Kui ta kohtumõistmiseks ilmub välja ja mõistab kohtukese ära, siis on kõik häa.

Võib olla leidus mõni üksik, kelles siiski leidus natuke kahtlust, kuid need hakkasid uskuma linnapää elus-olemisse, kui nägid, et linna turuservale ehitatakse suurt laudadest poodiumi, millel linnapää harilikult mõistab kohut. Mõned käisid seda ehitamist vaatamaski, kuid töömehed olid üsna võõrad ja ligi kedagi ei lastud. Lepiti siis sellegagi, mis nähti kaugelt ja meeled jäid nii vaikseks ja rahulikuks, nagu poleks midagi olnud. Oli ju selge, et linnapää ilmub õhtupoolel lagedale.

Kui kohtupidamine viimaks algas, nägi rahvas, et kohtupidamise korras oli sündinud suur muutus. Enne linnasekretär istus just linnapää kõrval, kuid nüüd tema oli asetatud tükk maad linnapääst ettepoole ning linnapää iste oli nähtud ette rahvast õige kaugel

poodiumi kõrgemas astmes. Sellele kohale oli tõmmatud ette must eesriie.

Pika ootamise järele viimaks kõlas trummipõrin ning kõrvaldati linnapää aujärge varjav eesriie. Rahvas pääsis lahti suur rõõmuhõiskamine, kui nad nägid armsat linnapääd istumas jälle oma toolil elusana ja tervena. Ainult natuke väsinuna ja liikumatuna näis ta, kuid see oli ju iseendast mõistetav pärast säärast vaevarikast ööd.

Katapultus toodi raudahelates kohtu ette. Rahvas silmitses teda, kuid ta nagu oli üsna harilik. Vahel koguni kahjurõõmu näeratus libises üle ta näo ning inimesed imestasid tema kõva südant, mis ei karda isegi kohut.

Linnapää tõstis käe üles, mis oli selle märgiks, et algab kohtumõistmine.

Rahvas kuulas hinge kinni pidades, kõik ootasid et Agamemnoonus I on nüüd vihane ning Katapultus saab suure karistuse.

„Ütle sina, Katapultus, kuidas sattusid sinu kätte linnapitsatid ja mis mõtlesid sa nendega teha?”

„Linnapitsatid sattusid minu kätte nii, et ma nägin, et linnapää pillas nad maha ja iga linnakodaniku kohus on hoida linna kallimat varandust. Teha ei mõtelnud ma nendega muud, kui anda linnapääle kohe hommikul nad tagasi. Seda mina ei saanud teha, sest see hukkaläinud rahvas tormas mulle

suure kisaga kallale ja mina pidin suure hirmuga põgenema ära oma keldritesse.”

„Selles asjas oled sina siis õige,” ütles linnapää. „Kuid ütle, kas sina kaevasid maa-alused käigud selleks, et tervet meie linna maa alla lasta, või milleks sa seda tegid?”

„Maa-alused käigud kaevasin mina keisri salajasel käsul, et kui vaenlane tuleb piirama Võru linna, siis linna sõjavägedel on võimalus käia linna sisse ja välja, ilma et vaenlane sellest midagi teaks. Kui teie arvate, et teie siin kõik olete targemad kui keiser, siis teie eksite väga.”

„Selles asjas olete ka õige. Kas linna-rahval on veel mõnda kaebamist?”

Inimeste näod seda kohtumõistmist kuuldes olid veninud pikaks. Keegi ei saanud aru, mis kohtumõistmine see nüüd on, kui iga sõna pääle suur kelm ja süüdlane muudkui mõistetakse õigeks. Rahvas juba nurises väga.

„Tooge tunnistajad. Tooge Janka ja Simpka siia.”

„Kas on mõnda muud kaebust? Ei ole? No milleks siis tunnistajaid tarvis, kui kaebusi enam ei ole? Katapultus on õige mees ja tema tuleb raudadest vabastada.”

Rahva nurin tõusis juba õige valjuks. Ka vangivalvurid kõhklesid, kuid pikapääle siiski libistasid käed püksitaskuisse ja otsisid välja võtmeid, millega päästa Katapultus raudadest lahti.

Linnarahvas oli jahmunud, tumm ja keeletu.

Veel aga ei saanud vangivalvurid teha oma tööd, kui rahvas jäi äkki surmvaikseks. Kõikide suud olid ammuli, kui nägid, et poodiumi äärelle tuli teine Agamemnoonus I, veel rohkem sarnane õigele linnapääle kui see, kes istus toolil. Ta lähenes pikkade sammudega ja vihaselt toolilistuvale linnapääle. See jäi vait, kuid ei mõtelnudki põgenemisele. Värskest kohale jõudnud linnapääl, jõudnud selle esimese juurde, hakkas seda jalgadega peksma, kuuldus nagu laudade kolinat ning kõikide imestusel ei olnud enam mingit piiri, kui nägid, et kohtumõistja linnapääl purunes lauakildudeks. Sääl polnudki istunud õige linnapääl Agamemnoonus vaid lauajuppidest järeletehtud ja värvidega ülevärvitud kuju.

See uus tulija aga oli see õige.

Veel kaks Katapultuse abilist.

Kui mõnikord on liikumas midagi uudist, mis on õige suur ja huvitav, või juhtub midagi sellist, mis tõmbab tähelepanu täiel määral endale, siis inimeste meeled ja mõtted on nende küljes nii kinni, et nad enam ei pane tähelegi, et säälsamas üsna tähelepanematult sünnib veel teisigi imelikke asju, mida teissugustel oludel oleks pandud väga imeks ja hoolsal uurimisel oleks saadudki kätte kurja juur, enne kui ta paisus suureks. Nii oli see seekord ka Võru linnas, kus Katapultuse ähvardused ja kuutõrvamine oli vallutanud nii inimeste meeled, et inimestel polnud enam huvi uurida põhjalikult järele, milliseid huvitavaid külalisi oli veel saabunud linna. Nii sai rahva poolt üpris vähese tähelepanu osaliseks kaks isevärki meest, üks mustapäine keskmise kasvuga, teine kõhnavõitu ja valge pääga. Neid nähti küll koos jalutamas ja midagi omavahel rääkimas, kuid keegi ei viitsinud pärida järele, kes nad olid ja mis asja nad tulid ajama. Pärast muidugi selgus, et see mustapääga mees oli Itaaliast kohale sõitnud kunstnik Alessandro Terzo, kes maa-

linud maailmas palju pühi maale ja võimukandjate näopilte. Võrru tema oli sõitnud Tartust, koos selle valgeverelise mehega, kelle nimi oli Janis Jaukalmns, pärit Riia linnast, elukutse poolest kõhurääkija. Lätlase tulek võib olla seletatav sellega, et tahtis oma kõhus asuvate häälepaeltega teenida raha, kuid kas itaallasel Terzol tõesti võis olla usku, et Võrus keegi telliks temalt pildi, see paistab olevat enam kui kahtlane. Seda arvamist jagab vist igaüks, kui ta on tutvunud sellega, mis need mehed Võru linnas tegid ja kellega nad seisis ühenduses.

Linnapää seletustest selgus pärast nii palju, et kui tema üksi jäi veel linna, ning murega vaatas järele, kuidas viimane inimene linnast jooksis maa alla, teadmata kuhu viib see maa-alune tee, kas põrgusse või veel pahemasse kohta, siis tema üksi jäi seisma avause juurde ja mõtles, et ei ole linnapää seisuse kohane joosta kõige viimasena oma linna rahva sabas. Ta pidi siis leppima sellega, et jäi üksi linna. Kõrge ametiga käivad alati kaasas ka oma pahad küljed. Kaua seisis ta avause juures, kuid siis äkki astunud tema juurde kaks meest, nõõrinud tema kõvasti kinni, sidunud silmad rätikuga üle ja viinud ei tea kuhu, ning enam linnapää ei mäleta mitte midagi, mis temaga juhtus, või kus ta oli, kuni saabus tema pääsemise tund.

Kes olid need kaks meest, kes varastasid linnapää ära? Need olid muidugi see Ales-

sandro Terzo ja Janis Jaunkalnins. Milleks nad seda tegid, see selgub varsti sellest, mis need kaks uut Võrru saabunud kelmi hiljem võtsid ette.

Arvatakse, et linnapää siiski rahvale ei rääkinud kõike tõtt, mis temaga tehti tema vangisolemise ajal. Kelmid aga seletasid hiljem, et nemad viinud linnapää oma majja, pannud ta toolile istuma ja sundinud teda kõnelema, sellejuures lätlane Jaunkalnins õppinud kõhurääkimise teel tegema järele linnapää häält, itaallane Terzo aga maalinud laujuppidele linnapää pildi. Kui pilt oli valmis ja lätlasel linnapää hääle järeletegemine selge, asuti tegema muid korraldusi kohtupidamiseks.

On juba selge, et kõik see linnapää varastamine oli tehtud selleks, et päästa Katakultust. Selleks ehitati suur lava ja niisugune, et rahvas ja linnasekretär oleksid linnapääst võimalikult kaugel, nii et keegi ei oskaks teha vahet, kas istub nende ees linnapää ise või tema pilt. Eesriide taga pilt seati toolile istuma, tema käte, jalgade ja pää juurest läksid põranda alla nõörid, mille kaudu Terzo tõmbas vale linnapää käsi, pääd ja lõuga liikuma. Ajal, mil liikusid linnapää lõuad, kõhurääkija Janis Jaunkalnins põranda all tegi järele linnapää häält. Rahvas vaatas, linnapää on päris seesugune nagu ta harilikult on, liigutab käsi ja jalgu, ja räägib suuga, mis rohkem veel vaja on?

Pärast muidugi kogu petetud linnarahvas sülitas kõvasti ja ütles õigusega, et seesuguseid suuri kelme, nagu olid need kaks, pole veel näinud Võru linn.

Ega ole vist ka mujal niisugust asja kuulnud ega nähtud, et linnapää asemel mõistab kohut kimp kokkunaelutatud ülevärvitud lauajupikesi. Seesugune jõle tegu ajas õige linnapää pühale vihale ning oli täitsa arusaadav, miks tema kohale jõudes peksis selle vale linnapää jalgadega puruks.

Ta hävitas ära Võru linna suurima jõleduse.

Lapsed leiavad oma õnnekese.

Vanasõna ütleb, et hääs külas on hää küll, kuid omast küljest kodus on parem. Tõele au andes peab ütlema, et see vale linnapää oli tõelisest palju ilusamgi. Itaalia kunstnik Terzo oli tema maalinud sellise toreda, ta juuksed ja habe olid valged kui lumi, ning riietusse paiguti oli tikitud kulda. Ta säranud troonil nagu taevariigi vürst. Kui tõeline linnapää Agamemnoonus I istus kohtujärjele, siis rahvas võis näha, et maalitud linnapää siiski oli ilusam, kuid see õige oli siiski armsam.

Linnarahvale meeldis, kui linnapää oli vihane. Täna oligi ta eriti vihane. Kui ta tõstis oma häält, siis inimesed arvasid, et muistne piksejumal Uku on tulnud tagasi kohtutama rahvast. Vangivalvurid, kes juba pidid Katapultuse laskma lahti, peitsid ahelate võtmed jälle taskusse.

Ühes asjas siiski õige linnapää sarnanes valele linnapääle. Ta ei kuulanud üle tunnistajaid, sest asi oli niikuinii selge. Kui ta mõne aja pragas hirmsasti Katapultust tema süütegude eest, ta kuulutas kohtuotsuse, mis

rahvale väga meeldis. See oli järgmine: Katapultus pannakse 3 aastaks ühte puuri ahv Messalinaga ning neid mõlemaid käiakse mööda maad rahvale raha eest näitamas. Sissetulevast rahast läheb pool turuplatsi sillutamiseks, pool linnapääle.

Kohtuotsus oli kuulutatud ja linnapää tahtis juba tõusta püsti, kui äkki toodi põrandalt välja itaallane Alessandro Terzo ja lätlane Janis Jaunkalnins. Need mehikesed mõlemad värisesid hirmsasti ja tunnistasid üles, et nemad on tellitud sinna Katapultuse poolt, et juhul, kui Katapultus peaks sattuma hätta, siis need mehed päästavad tema ära sel viisil, nagu nad seda katsusidki teha. Selle kavala plaani oli sepitsenud Katapultus ise. Ta oli lubanud hiljem kelmid tõsta raehärradeks.

Kuna need kelmid polnud omalinna mehed, siis linnapää kohtuotsus nende suhtes ei olnud vali, küll aga küllalt leidlik. Ta las kis mehed seada teibasse. Teivas aeti nendele ühest varuka otsast sisse ja teisest välja ning kuub õmmeldi eest niidiga kõvasti kinni, et nad ei saaks kuube kiskuda seljast maha kõige teibaga. Pääleselle seoti nende vahele paarisülla pikkune teivas, nii et nad võisid minna üks ühel pool, teine teisel pool teeääres, kui aga keegi juhtus sõitma vastu, siis pidid nad mõlemad asuma ühele teeäärele, et lasta vastutulijat mööda. Ning kogu maa-

konna rahvale anti käsk, et kelme ei tohi Võru maakonna piirides päästa teivastest lahti.

See otsus viidi kohe täide, ning kelmid hakkasid minema Tartu poole tagasi, käed laiaili niikui hernehirmutistel.

Nüüd linnapää juba tahtis tõusta üles, kuid rahvale see veel ei meeldinud, kuuludus natuke nurinat ning siin-sääl kostis tasaseid hüüdeid, millest linnapää veel ei saanud aru. Ta vaade läks tõsiseks, ning ta hüüdis:

„Kui on kellelgi midagi ütelda, siis ütengu ruttu. Varsti lähen ma koju.”

„Tahtsime ütelda, et kas meie linn, kuigi ta on väike ja armetu, peaks siis tõesti olema niisugune, et jätab häätegijaile võla tasumata? See väike poiss Jaakus ju näitas meile üles palju abi.”

„Ah Jaakus, jah,” ütles linnapää ja haaras kahe käega pääst kinni, „Küll minu vana pää on hakanud ka juba unustama. Sellele poisile tõepoolest tuleb tasuda ta hoolt. Kus ta on?”

„Siin, siin!” kostis hääleke rahva hulgast. Jaakus ja Sirje tõsteti linnapää ette.

„Täna sind, sa vahva poiss, et sa päästsid mind sellest kastist, kuhu need kelmid olid mind kinni naelutanud. Ütle, kuidas suutsid sina üksi seda, kuna kogu linnarahvas ei osanud mind leida?”

„Mina nägin kohe, et see linnapää ei olnud õige ja hakkasin otsima seda õiget. Siis nägin mina seda härjavankrit, millel oli suur

pakk pääl ja mõtlesin, et mis asja nüüd veetakse ära nii vara, kui laat pole lõpul. Kui vankrimehed läksid kiskuma nõõre ja tegema valehäält, siis mina koputasin kastile ja sina tegid häält vastu.”

„Vaat sina oled alles tubli poiss,” ütles linnapää. „Ütle nüüd ka, mis on su nimi, et võiksime sinu nimetähed lõigata tulevase raekoja seina sisse. Ja kust sa oled pärit?”

„Minu nimi on Jaakus Kell, mina olen maalt.”

„Jaakus Kell?” küsis linnapää, „kas sinu isa nimi on Mart?”

„Oli küll.”

„No tule siis mu juurde, mu poeg, sina oled siis ju minu lihase venna Mardi poeg.”

„See pole õigus,” vastas Jaakus. „Minu isa nimi oli Mart Kell, sinu nimi aga on Agamemnoonus I.”

„Ei tähenda midagi. Agamemnoonus I on minu varjunimi. Selle võtsin mina endale siis, kui sain linnapääks. Paljud kuulsad mehed võtavad endale varjunimed. Enne minu nimi oli Kustas Kell.”

„Aga kuidas siis minu isa ei teadnud, et tema vend on linnapää?”

„Ka see saab selgeks varsti. Mina teenisin kroonut ja pärast seda koju tulles mind valiti linnapääks. Selles ametis on aga nii palju tööd, et ei saanud kunagi aega minna maale vanda vaatama.”

„Mis ma kuulen,” kuuldus nüüd rahva seast, „lubage ka minul rääkida, ka mina olen sugulane.”

Sant Roosu oma pika kepiga surus enda rahva hulgast välja ja ligines linnapääle.

„Mina olen kadunud Kella Mardi õde Roosi. Nüüd mind kutsutakse Roosuks. Vannasti olin ma rikas, aga kui vaeseks jäin, siis ma ei tihanud enesest enam vennale midagi teada anda, sest häbenesin oma vaesust. Aga nüüd, kui ma näen, et isegi linnapää tunnistab vaesed lapsed oma vennalasteks, siis ütlen ka mina välja oma saladuse.”

„Tule ka sina minu kaissu!” hüüdis linnapää. „Mitu korda, kui sind nägin, arvasin et oled väga Roosi sarnane. Nüüd mina tänan Jumalat, et ta on saatnud minu juurde minu õekese ja väikesed vennalapsed.”

Rahvas karjus kolm korda laadaplatsil hurraa.

„Aga ütle, Jaakus, kus su isa siis on?”

„Isa suri ära ja maeti maha Rõuge kiriku juurde surnuaiale. Ema maeti kah ja nii meil pole enam kedagi.”

„Issand ülendagu nende hingekest,” ütles linnapää, „aga nüüd kohe võtan mina üheks päevaks puhkust, lasen rakendada kõik oma hobused tõlla ette ja sõidan neid vaatama, ning teie, mu lapsed, tulete kaasa.”

„Mina pean viima isa hauakesele väikese ristikese,” ütles Jaakus.

„Mis väikese, suure ristikese viime ja lillesid viime ja laulame sääl ühe püha laulu

Mõni tund hiljem sõitis linnast välja tõld...

kah. Otsekohe praegu sõidame sinna ja õde
Roosi tuleb ka kaasa.”

*

Mõni tund hiljem sõitis linnast välja tõld, mille ette olid rakendatud peaaegu kõik linna hobused. Kes ses tõllas istusid, see on meile juba teada.

Ometigi kord Jaakus ja Sirje sõitsid oma vanemate hauale ning sinna meie neid jäta-
megi.

Et nad sääls viimsepäeva palve jätsid te-
gemata, see on igäühele selge, sest maailm
on veei siamaani alles ja jääb püsima igave-
sest ajast igavesti.

Sisukord:

	lk.
Ühel hommikul maantee ääres	3
Juba paistis Võru linn	13
Linnapää Agamemnoonus I ja ta kuri vastane Katapultus	20
Katapultuse nälgitud koer ja kelmide salanõu .	31
Kuidas Sirje sattus marupeni kongi	40
Kui Jaakus otsis ja Sirje palvetas	44
Jaakus päästab õe kelmide küüsisist	51
Linn valmistub laadale. Ahv Messalina tembud .	57
Kuidas kuu tõrvati ära ja varastati pitsatid . . .	66
Mis sündis veel kuni hommikuni	81
Linnapää kadumine ja tädi Josephine õudne une- nägu	90
Puust linnapää lühike valitsemine ja selle lõpp .	96
Veel kaks Katapultuse abilist	101
Lapsed leiavad oma õnnekese	105

Hind kr. 1.75

www.books2ebooks.eu